

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Улога органа унутрашњих послова у превенцији
насиља у породици**

(мастер рад)

Ментор:
Проф. др Дарко Димовски

Студент:
Маја Вацић
Број индекса: (МО 28/23 – УП)

Ниш, 2025. године

Садржај

УВОД.....	1
I ПОЈАМ, ТИПОЛОГИЈА И ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	4
1.1. Дефинисање насиља у породици	4
1.2. Врсте насиља у породици	5
1.2.1. Физичко насиље	5
1.2.2. Психичко насиље	6
1.2.3. Сексуално насиље	7
1.2.4. Економско насиље	8
1.3. Жртве насиља у породици	9
1.3.1. Насиље у браку.....	10
1.3.2. Насиље над децом	11
1.3.3. Насиље према старим особама	12
II МЕЂУНАРОДНИ И РЕГИОНАЛНИ ПРАВНИ ОКВИР У ЦИЉУ СУЗБИЈАЊА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	13
2.1. Међународноправни оквир.....	13
2.1.1. Уједињене нације	13
2.1.2. Савет Европе.....	16
2.1.3. Европска унија.....	18
2.2. Законодавна регулатива у праву бивших југословенских Република.....	20
2.2.1. Република Словенија	20
2.2.2. Република Хрватска.....	21
2.2.3. Република Македонија	22
2.2.4. Федерација Босна и Херцеговина и Република Српска	24
2.2.5. Република Црна Гора.....	25
III ПРЕВЕНТИВНО ДЕЛОВАЊЕ ОРГАНА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	27
3.1. Појам и значај превентивног деловања и правни оквир	27
3.2. Поступак прописан Законом о спречавању насиља у породици	29

3.2.1. Процена ризика	30
3.2.2. Хитне мере	34
3.3. Сарадња у спречавању насиља насиља и специјализована обука	37
IV УЛОГА ОРГАНА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА У ДОКАЗИВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	40
4.1. Улога полицијских службеника у откривању и доказивању насиља у породици.....	41
4.1.1. Пријављивање, непријављивање и лажно пријављивање	41
4.1.2. Поступања полиције на месту дешавања насиља према учиниоцу и према жртви	44
4.1.3. Обезбеђење материјалних доказа	46
V ПРОДУЖЕНЕ ХИТНЕ МЕРЕ И КРИВИЧНИ ПОСТУПЦИ ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ ЗА ПОДРУЧЈЕ ОСНОВНОГ СУДА У НИШУ У 2024. ГОДИНИ	49
5.1. Уопштено о истраживању	49
5.2. Резултати и анализа истраживања	49
ЗАКЉУЧАК	56
КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА	59
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ	64
SUMMARY AND KEYWORDS	65
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	66

УВОД

Породица представља основ сваког савременог друштва, па се тако породични односи не могу посматрати одвојено од других друштвених односа и појава. Здрава и усклађена породица омогућава несметан и правилан развој појединаца, и самим тим утиче на развој друштва. Зато свако друштво настоји да породицу и породичне односе уреди и правно регулише у складу са својим потребама. Међутим, услед многобројних фактора неретко долази до неразумевања, неслагања и нетрпељивости између чланова породице, самим тим до нестабилности породице, а често и до насиља у породици.

Термин „насиље у породици“ употребљен је у раним 70-тим годинама XX века да би се именовало насиље и злоупотреба коју мушкарци врше над својим партнеркама. Дуго се сматрало да је примена насиља према члановима породице, посебно између брачних и ванбрачних партнера, породична и приватна ствар. Међутим јасно је да се и насиље у породици као и свако друго насиље, не може друштвено толерисати и да је активно супростављање насиљу, једно од основних обавеза сваке демократске државе. У нашој земљи, је посебно озбиљан проблем породичног насиља, које се често третира као приватна ствар и не добија довољно пажње. Иако је насиље у породици повезано са појединцима, оно има широке последице за цело друштво. Игнорисање овог проблема доводи до све већег броја насилника, чиме се Србија све више претвара у друштво у којем је насиље у породици постало свакодневна појава.

Дубоко је укореењена култура агресивности, која се одражава у породичном насиљу које није довољно препознато ни санкционисано. Иако је насиље регулисано Законом о спречавању насиља у породици, који обухвата различите облике насиља који се јављају унутар породичне заједнице, укључујући физичко, психичко, сексуално и економско насиље, као и претње које изазивају страх, ово питање се често занемарује. Без адекватне реакције надлежних и ангажовања заједнице, насиље у породици наставиће да се развија и шири, чиме се директно угрожава сигурност и добробит свих чланова друштва.

Насиље у породици, због своје учесталости и неповољних последица по читаво друштво, захтева велику пажњу опште и стручне јавности, али такође и залагање целокупне заједнице са свим својим капацитетима ка потпуном искорењавању насилних

модела понашања, пре свега, према женама и деци и као најчешћим жртвама породичног насиља, а тако и свим осталим члановима породице.

Улога органа унутрашњих послова је наглашена као круцијална, јер ограничава насиље над жртвама и омогућава спровођење правде, такође и штити људска права. Проучавање ове теме је од великог значаја, јер полиција има кључну улогу у превенцији криминала уопште, па и у превенцији насиља у породици. Доношењем Закона о спречавању насиља у породици, полицији су дата значајна овлашћења у циљу превенције насиља у породици. Полиција има битну улогу у откривању и сузбијању насиља у породици, јер су полицијски службеници свакодневно активни, имају непосредни контакт са грађанима, због чега могу први да реагују и спрече насиље, применом бројних законских овлашћења. Превенција криминалитета је приоритет, поготово када се ради о насиљу у породици које угрожава породицу која је основ друштвене заједнице.

Предмет овог рада је поступања припадника унутрашњих послова у случајевима насиља у породици. Конкретније, предмет рада је теоријска и практична анализа свих активности које полиција предузима ради спречавања, откривања и сузбијања насиља у породици.

Циљ рада је да се истражи улога органа унутрашњих послова у превенцији насиља у породици, укључујући функцију органа у идентификацији, пријави и превенцији насиља. У раду ћемо анализирати постојеће стратегије, проценити изазове с којима се органи суочавају и понудити препоруке за побољшање њихових активности и ефикасности у борби против породичног насиља.

Ради остварења циља рада, постављена је најпре општа хипотеза да ефикасно поступање припадника унутрашњих послова у великој мери омогућава превенцију насиља у породици, као и неколико посебних хипотеза и то:

Хипотеза број 1: У већини случајева се изричу обе хитне мере прописане чланом 17 Закона о спречавању насиља у породици и продужавају се обе хитне мере.

Хипотеза број 2. У већини случајева се изречене хитне мере продужавају од стране суда,

Хипотеза број 3. Знатно је већи број изречених хитних мера за заштиту од насиља у породици у односу на покренуте кривичне поступке за кривично дело насиље,

Хипотеза број 4. Учиниоци насиља су већински мушког пола, а жртве женског, с тим што удео жена међу учиниоцима и удео мушкараца међу жртвама, није занемарљив,

Приликом теоријске и практичне анализе у овом раду је коришћен правно-догматски метод, као и историјски, социолошки, компаративни и аксиолошки.

Рад је подељен у пет целина. У првом делу говори се уопштено о насиљу, односно о појму насиља, облицима и жртвама. Разумевање основних појмова и класификација, предуслов је за разумевање предмета овог рада. Други део односи се на међународноправни и регионални правни оквир, чије је појашњење такође нужно јер су бројна нормативна решења наше земље и земаља у региону одраз тежње да се остваре међународни стандарди у овој области. Трећи део рада односи се на превентивно поступање полицијских службеника у циљу спречавања насиља у породици које је посебно добило на значају усвајањем Закона о спречавању насиља у породици, па ћемо се у том делу посветити законским овлашћењима и процедурама. Четврти део рада обрађује поступање полицијских службеника у области откривања и доказивања насиља у породици. Пети део рада је део, који се односи на анализу података добијених од стране Основног суда у Нишу, а који се односе на продужене хитне мере и покренуте кривичне поступке за кривично дело насиље у породици у 2024. години.

I ПОЈАМ, ТИПОЛОГИЈА И ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

1.1. Дефинисање насиља у породици

Појам насиља има различита одређења и дефиниције, али као најшира дефиниција, јавља се она коју је изрекао Милосављевић, М.: *Под појмом насиље подразумевају се различити поступци и понашања појединаца или група, организација или друштвених институција, или друштва у односу према људима, који укључују примену силе, којима се угрожава физички, психички и социјални интегритет човека и изазивају различита физичка и психичка оштећења, и друге неповољне последице.*¹

Константиновић, В. С., под насиљем у породици подразумева „континуирану примену физичке и психичке силе према члановима породице уз угрожавање и поређивање домена сигурности и односа поверења и испољавање контроле и моћи према члановима породице, без обзира да ли је у домаћем законодавству предвиђено као кривично дело и да ли је извршила насиља пријављен органима гоњења“.²

Кривичним закоником РС инкримисано је кривично дело насиље у породици тако из 2005. године, који се примењује од 1. јануара 2006. године, у члану 194. наводи: (1) Ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, казниће се затвором од три месеца до три године; (2) Ако је при извршењу дела из става 1. овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година; (3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година; (4) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт члана породице, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година, а ако је члан породице малолетно лице учинилац ће се казнити затвором најмање десет година; (5) Ко прекрши мере заштите од насиља у породици које му је суд

¹ Милосављевић, М. (1998), Насиље над децом, Факултет политичких наука, Београд, 33.

² Константиновић, С., Вилић, В., Николић, Р. (2003), Криминологија, Правни факултет Ниш, 128.

одредио на основу закона којим се уређују породични односи, казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном.³

Законом о спречавању насиља у породици дефинисано је породично насиље као насиље које се јавља ако постоји основ сумње да је члан породице или породичне заједнице извршио радње физичког, психичког, сексуалног или економског насиља, као и претње које изазивају страх од физичке, сексуалне, психичке или економске штете, код другог члана породице или породичне заједнице.⁴

1.2. Врсте насиља у породици

Насиље се може испољавати кроз различите облике, а радња извршења насиља може се предузети на разне начине, зависно од средства извршења. Насиље може бити пасивно, у виду занемаривања и запуштања, и активно, у виду физичког, психичког или сексуалног злостављања различитог интензитета.⁵ Такође, насиље може да буде и колективно (активно учешће више особа). Према контексту у коме се насиље одвија, можемо разликовати: институционално (насиље у институцијама, које се брину о деци и младима), вршњачко насиље и насиље у породици. Постоје и друге врсте насиља, попут насиља на интернету, верско или духовно насиље и угрожавање спокојства.⁶

1.2.1. Физичко насиље

Физичко насиље обухвата физички напад на жртву, што укључује ударање рукама и ногама, ударање каишем и сличним предметима, чупање косе, уједање, шутирање, бацање, увртање појединих делова тела, повређивање оштрим и тупим предметима, опекотине нанете врелом водом или цигаретом, давлeње, закључавање или затварање у мрачне

³ Кривични законик Републике Србије, "Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024

⁴ Закон о спречавању насиља у породици Републике Србије "Сл. гласник РС", бр. 94/2016 и 10/2023 - др. закон

⁵ Riger, S., Bennet, L., Wasco, S. M., Schewe, P. A., Frohmann, L., Camacho, J. M. & Campell, R. (2002), Evaluating services for survivors of domestic violence and sexual assault. London: Sage Publications

⁶ Ibid.

просторије, везивање, потпуно ограничавање кретања и друго. Физичко злостављање је најчешћи облик насиља, што потврђују и многа истраживања.⁷

Физичко злостављање може бити контролисано или импулсивно и састоји се од физичких напада, који резултирају повредама, које се крећу од модрица, опекотина и убода, до унутрашњих повреда, напуклих ребара или сломљених костију. Упорни ударци у главу могу изазвати озбиљне повреде главе, које се често не откривају и не лече. Неки насилници ће се побринути да нанесу физичку повреду деловима тела, који се иначе не виде, уместо да ризикују да оставе трагове на лицу или удовима.⁸

Физичко насиље, укључујући и претње, чешће доживљавају жене у старосној групи од 30 до 44 године (око 11%), како показује једно истраживање. Укупно 5,5% жена има психичке последице, због доживљеног физичког насиља, укључујући и претње, од стране садашњег брачног партнера. Телесне повреде је има 5,3% жена, и то 4,8% од стране садашњег брачног партнера.⁹

Члан 194 Кривичног законика (КЗ) прописује да уколико је приликом извршења кривичног дела насиље у породици, коришћено оружје, оруђе или друго средство којим се тело тешко повреди или здравље тешко наруши, следи казна затвора у трајању од шест месеци до пет година.

1.2.2. Психичко насиље

Психичко насиље, подразумева и емотивно насиље, а представља насиље чији је циљ да се оствари моћ над жртвом, кроз утицање на ум. Психичко злостављање може бити вербално и невербално. Упорно је, уништава самопоштовање и самопоуздање. Жртви овакве врсте насиља треба понудити помоћ психијатрије или било какве врсте психичког јачања. Жене које су искусиле насиље у породици стога су често добијале негативне

⁷ Константиновић, С. (2013), Насиље у породици – Кривичноправно регулисање у Србији и пракса Европског суда за људска права у: Слободанка Константиновић Вилић (ур.), Правна клиника за заштиту права жена – норме и пракса, Београд, Аутономни женски центар; Ниш, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, стр. 88

⁸ Makofane, M. D. M. (2002), Factors compelling women to remain in abusive relationships. Acta Criminologica, 15(1)84-92.

⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/358199/g20226007.pdf>, Приступљено: 15.06.2025.

повратне информације од својих партнера о различитим аспектима њиховог карактера, способности, привлачности и личности.¹⁰

Истовремено игнорисање осећања жене, стална критика, стално супротставаљање мишљења, јавно понижење увредљивим речима, покушај да убеди партнера да заслужије насиље, оптуживање партнера за прељубу, стални знаци љубоморе, скривање новца, затварање у кућу, забрана за запошљавање, забрана да се дружи, забрана да виђа своје најближе, називањем погрдним именима, све су то облици психичког породичног насиља (члан 2, став 1, тачка 1.2, одељак 1.2.1 ЗНП). Изоловање је још један облик психичког породичног насиља, којим се незаконито ограничава слобода кретања друге особе. Изоловање је ускраћивање и кршење основних животних услова, које се врши према једном од члана породице.¹¹

Многа истраживања, када је реч о психичком злостављању, показала су да учиниоци насиља у породици психичко злостављање врше тако што теже да изолују своје жртве, како би стекли моћ над њима и спречили их да потраже помоћ или да буду ухваћени. Психичко насиље разликује се по томе што нема видљиве последице, али су ове друге, често много опасније. Такве, унутрашње последице, могу довести до самоубиства, лабилности или повлачења у себе. Међутим, јако је тешко жртви да направи разлику између физичког и психичког насиља.

1.2.3. Сексуално насиље

Сексуално насиље представља најделикатнији облик насиља који особа може доживети, нарочито уколико се дешава у породици. У партнерским односима, рецимо у браку, овај облик насиља се испољава због традиционалног васпитања које не подржава жену, као индивидуу у браку.¹²

У нашем кривичном законодавству, дошло је до значајних промена у погледу инкриминације силовања у браку. Најпре је КЗ РС и Закон о изменама и допунама КЗ Републике Србије инкриминисао “брачно силовање” и на тај начин што је предвидео да се

¹⁰ Ibid.

¹¹ https://ad.rks-gov.net/media/Doracak%20dhe%20Udh%C3%ABzues/Broshura_web_serbisht_tlomrcplzq.pdf, Приступљено: 15.06.2025.

¹² Прокеш, О. (2006), Насиље у породици. Гласник Адвокатске коморе Војводине, 78(1-2), 49.

кривично дело силовања (чл. 103 КЗ РС) састоји у принуди на обљубу женског лица, употребом силе или претње, да ће се напасти на живот или тело тог лица или њему блиског лица. Из овако формулисане инкриминације може се закључити да је објект кривичног дела било женско лице, без обзира да ли је оно са извршиоцем у брачној заједници или не. На тај начин у биће кривичног дела силовања инкорпорисано је брачно силовање. Следећа промена уследила је доношењем Кривичног законика Републике Србије, 2005. године. Према овом Законику за постојање кривичног дела силовања није од значаја да је дело извршено према женском лицу, јер КЗ у чл. 178 предвиђа “ко принуди другог на обљубу или са њом изједначен чин употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица”.¹³ Сексуално насиље се најчешће односи на активно насиље и то физички активно, али може имати и пасивне компоненте, кроз облик манипулације или присилу на сексуалне односе, без емоционалног пристанка. Брачно силовање спада у ову категорију. Оба супружника у породици, као и деца и старија лица, могу бити жртве овог облика насиља.¹⁴ Кривично дело силовања сврстано је у кривична дела против полне слободе предвиђена у глави осамнаестој посебног дела Кривичног Законика Републике Србије. Штете нанете жртви могу да проузрокују веома озбиљне последице. Физичке повреде нанете сексуалним насиљем су оне због којих жртве најчешће пате и могу бити тешке повреде које воде до инвалидитета, па чак и смрти.¹⁵

1.2.4. Економско насиље

Економским насиљем се жртва контролише, односно њоме се манипулише, тако што јој се ускраћују финансије, применом забране рада, принудним издржавањем брачног партнера или ускривањем средстава за живот. Такође, ту је и насилно одузимање новца и вредних ствари, контролisanе зараде и примања, трошење новца за задовољење личних потреба, неиспуњавању обавеза издржавања чланова који нису материјално обезбеђени и друго.¹⁶

¹³ Николић Р. В., Констадиновић В. С. (2018), Криминологија, Београд, 146-147.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Жилић М., Јанковић, Ј. (2016), Насиље. Социјалне теме : Часопис за питања социјалног рада и сродних знаности, 1(3), 75.

¹⁶ <https://elle.rs/Aktivizam/a43806/Sta-je-finansijsko-nasilje.html>, Приступљено: 15.05.2025.

За разлику од физичког, психичког и сексуалног, економско насиље као облик насиља у породици је појава са којом нисмо у довољној мери упознати кроз средства јавног информисања и која често није довољно препозната као значајан облик насиља. Економско, као облик насиља у породици се ретко јавља самостално. Најчешће је жртва економског насиља, у исто време и жртва неког од других облика злостављања, па због тога није могуће наћи тачан број процесуираних и осуђених случајева за овај вид насиља. Према подацима Републичког завода за социјалну заштиту у 2018. години, само се 2% пријава односило на економско насиље у породици.¹⁷ Такође, истраживање Црвеног крста Србије и Поверенице за заштиту равноправности показало је да је 11,5% старијих особа доживело неки од облика економског насиља. По подацима доступним на Nacional network to and domestic violence, у 99% пријављених случајева породичног насиља се, поред других облика, појавило и економско, док чак 78% жртава није то ни препознало као облик насиља.¹⁸

1.3. Жртве насиља у породици

Учиницац насиља у породици, као и жртва породичног насиља, може бити било који члан породице. Лица која се сматрају члановима породице и која уживају посебну заштиту од породичног насиља дефинисана су *Породичним законом*.¹⁹ и то су: супружници или бивши супружници, деца, родитељи и остали крвни сродници, лица у тазбинском или адоптивном сродству, тј. лица које везује хранитељство, лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству, ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, лица која су била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живели у истом породичном домаћинству.²⁰

Такође чл. 3 став 3. *Закона о спречавању насиља у породици*, одређени су чланови породице као лица са којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачном или

¹⁷<https://talas.rs/2020/04/24/kad-ekonomija-postane-teren-porodicnog-nasilja-kako-pristupamo-ekonomskom-nasilju-u-porodici/>, Приступљено 30.06.2025.

¹⁸<https://kliping.rs/blog/ekonomsko-nasilje-nad-zenama-nejednake-pokorene-i-kontrolisane/>, Приступљено: 30.06.2025.

¹⁹ Члан 197, став 3 Породичног закона.

²⁰ Члан 197, став 3 Породичног закона

ванбрачном или партнерском односу лица са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до другог степена или са којим је сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ, усвојеник, храњеник или хранитељ или друго лице са којим живи или је живео у заједничком домаћинству. Само према лицима која су чланови породице на начин како је то наведено овим законом могу се изрећи/продужити хитне мере.²¹

Чланом 112 тачка 28. *Закона о кривичном поступку*, чланом породице сматрају се: супружници, њихова деца, преци супружника у правој линији крвног сродства, ванбрачни партнери и њихова деца, усвојилац и усвојеник, хранилац и храњеник. Члановима породице сматрају се и браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству, као и лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.²²

1.3.1. Насиље у браку

Према врсти напада можемо разликовати лично и структурално насиље у браку. Лично насиље подразумева директни физички напад на тело жене, (нпр. наношење телесних повреда, телесно злостављање или убиства, сексуално злостављање и силовање жена), док је структурално насиље изражено у позиционирању статуса мање вредности, њеном непоштовању као породичног и друштвеног субјекта.²³

Насиље у браку се одређује као низ понашања којима се користи особа како би задобила или задржала моћ и контролу над брачним партнером. Таква се понашања могу догодити једном, у дужем временском периоду, тј. континуирано, или посебно.²⁴ Насиље у браку је дефинисано као насиље које врше одрасле особе или адолесценти над својим партнерима из актуелног или ранијег периода у брачним или ванбрачним, хетеросексуалним, хомосексуалним и бисексуалним односима, а укључује физичко, сексуално и психичко злостављање. Од других облика насиља у породици разликује се по

²¹ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprecavanju_nasilja_u_porodici.html, Приступљено: 30.06.2025.

²² <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>, Приступљено: 30.06.2025.

²³ Бошковић, М. (2007), Криминологија, Правни факултет, Нови Сад, 132-133.

²⁴ Балић, С., Дивановић, Д., Рицијаш, Н. (2001), Насиље и убојство интимних партнера, Криминологија и социјална интеграција, Загреб, 76.

томе што је то однос наизглед равноправних или једнаких, насупрот односу деце и родитеља, одраслих и одрасле деце и њихових родитеља.²⁵

Психичко насиље у браку се јавља често као насиље у породици, између брачних партнера, који се према Кривичном закону сматрају члановима породице. Кривично дело насиље у породици ће постојати по чл. 194 Кривичног законика.²⁶ Међутим, психичко насиље се између брачних партнера и након развода брака води као кривично дело насиље у породици, јер се бивши супружници према Кривичном закону сматрају члановима породице.²⁷

1.3.2. Насиље над децом

Велики број деце свакодневно претрпи насиље, што представља најгрубље кршења права детета. Физичко насиље над децом се испољава у свим видовима физичког насиља, што може подразумевати и ограничавање физичког кретања, везивање и закључавање. Психичко злостављање може се јавити заједно са физичким, али и као посебан облик злостављања. Најчешћи облици психичког злостављања су: одбацивања, застрашивања, понижавања, условљавање и многе друге активности родитеља.²⁸

Дете, може бити сведок насиља, било директно или индиректно. Злоупотреба и злостављање деце постају стратегија контроле и застрашивања, до чега најчешће долази под дејством алкохола, лоше финансијске ситуације и неслоге међу члановима породице. На вишем је степену је занемаривање у односу на злостављање, јер представља немар и пропуст пружаоца неге да обезбеди развој детета у сфери здравља, образовања, емоционалног развоја, исхране, смештаја и безбедних услова живота.²⁹ Злостављање се дефинише „као намерни акт физичког насиља који производи дијагностиковане повреде“.³⁰

Кривична заштита деце оставрује се путем правних норми, којима се инкриминишу дела, која повређују живот, телесни интегритет детета, здравље, сексуални живот и

²⁵ Ајдуковић, Д. (2000), Насиље над женом у обитељи, ДПП, Загреб, 55.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Константиновић, С., Николић, В., Костић, М. (2009), Криминологија, Центар за публикације Правног факултета, Ниш, 130.

²⁹ Јањић, М., Обретковић, М. (1996), Права детета – право човека, Досије и Удружење правника Србије за социјална права, Београд, 74.

³⁰ Gelles, R. (1996), The Book of David, How Preserving Can Coast Childrens Lives, Basic Books Division of Harper Collins Publishers, 44.

васпитање. У Кривичном закону РС предвиђена је посебна кривичноправна заштита деце, прописивањем кривичног дела запуштања и злостављања малолетног лица (чл. 193 КЗ РС). Ово кривично дело састоји се у занемаривању дужности збрињавања и васпитања малолетног лица од стране родитеља, усвојоца, стараоца или другог лица које је дужно да се о малолетнику стара.³¹

1.3.3. Насиље према старим особама

Најчешћи облик насиља који претрпе старија лица јесте неки облик психичког насиља. Психичко насиље, које је најчешће, подразумева подчињавање старијих особа, јер такав облик насиља код старијих особа смањује самопоштовање, јер тестирањем њиховог психичког стања у питање се доводи и емоционалност, што је облик насиља. Материјално злостављање над старим особама подразумева и укључује финансијска средства, крађу новца, уцењивање, превару. Овде улази и поседовање или коришћење имовине.³²

Насиље над старијима је тешко открити и нема јединственог образаца злостављања старијих у породици. Злостављање старијих може се јавити као наставак дуготрајних образаца насилних понашања унутар породице, а понекад се може развити као одговор на промене у породичним односима, које су узроковане све већом зависношћу старије особе од других чланова породице. Насиље над старијима се дешава у свим друштвима, иако је перцепција о томе шта је насиље и које облике има, ствар схватања заједнице. Физичко злостављање старијих особа, подразумева било који поступак, који као резултат даје видљиву повреду на телу, што укључује намерно изазивање бола.³³

Нека истраживања, рецимо Пот (Pot) испитивали су вербалну и физичку агресију према дементним старијим особама, од страна оних који се за њих старају у породици. Узорак је обухватао 169 старалаца дементних старих особа, у околини Амстердама. Вербална агресија испољава се у 30,2% случајева, а физичка у 10,7% и обе агресије су биле повезане са становањем у истом домаћинству, примањем поште, старањем о још једној старој особи, која је у још тежем стању. Резултати истраживања показују да је физичка

³¹ Ibid, 131.

³² Ibid.

³³ Ibid.

агресија произашла из односа са остарелим лицем, због кога су се стараоци жалили на велико оптерећење које трпе.³⁴

Како прописује домаће законодавство, старим особама које су жртве породичног насиља, пружа се кривичноправна заштита у складу са чл. 10 и чл. 197-200 Породичног закона РС. У Србији је донета и Национална стратегија о старењу, којом се прописује да је неопходно спречити појаве занемаривања, злостављања и насиља над старијим особама, посебно женама.³⁵

II МЕЂУНАРОДНИ И РЕГИОНАЛНИ ПРАВНИ ОКВИР У ЦИЉУ СУЗБИЈАЊА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

2.1. Међународноправни оквир

Овај део рада посвећен је међународноправном оквиру који је успоставио одређене захтева и стандарде за поступање држава по питању насиља у породици коме су међународне организације посветиле пажњу. Бавићемо се најважнијим документима и захтевима у погледу начина реаговања полиције установљених од стране организација чија је Србија чланица али и захтевима и стандардима Европске Уније, чијем чланству наша држава тежи, па је потребно благовремено усклађивање прописа у овој области.³⁶ Међународни документи несумњиво насиље декларишу као неприхватљиво и штетно понашање, које угрожава основна људска права и слободе, због чега дефинишу бројне релевантне аспекте насиља, као што су облици насиља, правни механизми заштите, информисање јавности, потреба промена ставова у друштву, подизање свести грађана о штетности насиља, обуку професионалаца и тако даље.

2.1.1. Уједињене нације

Универзална декларација о људским правима од 1948. године, свим људима, без обзира на пол, гарантује слободу и једнакост у достојанству и правима, као и право на

³⁴ Констадиновић, В. С., Николић, Р. В. (2012), Криминологија, Правни факултет у Нишу, Центар за публикацију, 133.

³⁵ Ibid, 134.

³⁶ Ђорђевић, Ђ., 2013, Улога казненог законодавства у заштити родне равноправности, , Култура полиса, год. IX, Посебно издање 2, 89-103

живот, слободу и безбедност.³⁷ Међународни пакт о грађанским и политичким правима³⁸ садржи генералну забрану дискриминације и захтева једнаку примену права гарантованих овим документом, у односу на оба пола. Овим документом се посебним чланом регулише право на породични и приватни живот, што је значајно јер је пре тога породица била изван реакције државе, што је водило толерисању насиља. Иако Пакт гарантује право на приватни и породични живот, то право није неограничено, већ је могуће мешање државних органа ради скупљавања насиља. Пакт захтева од држава да предузимају мере ради обезбеђења једнакости у правима и обавезама супружника у односу на брак, његово трајање али и у случају престанка. Такође, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима³⁹ прописује обавезу да државе штите и помажу породици, при чему се акценат ставља на помоћи за старање о деци.

Наведеним међународним актима се заштита појединцима пружа на уопштен начин. Међутим, када говоримо о насиљу у породици и партнерским односима, први пут је о томе расправљано на конференцији у Најробију 1985. године, када је истакнуто да насиље над женама чини посебан вид дискриминације и нарушавање основних људских права. Пре ове конференције, одржане су и конференција у Мексико Ситију 1975. године и у Копенхагену 1980. године, које су се бавиле правима жена. Такође, Светска конференција у Бечу 1993. године, бавила се и женским правима, а било је речи и о насиљу у породици.

Међутим, први најзначајнији међународни документ Уједињених нација у овој области је Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена⁴⁰, која је донета 1979. године, а ступила на снагу 1981. године. Доношење ове Конвенције је било нужно јер је и даље била приметна фактичка неравноправност између полова, иако су наведени међународни документи прокламовали једнакост. Конвенција захтева од држава предузимање свих мера у циљу елиминисања дискриминације, нарочито у породици, што је нужно јер је традиционално васпитање и посматрање породице погодно тле за насиље. Акценат је стављен и на једнакост полова у смислу закључења брака, права на избор

³⁷ https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf приступљено дана 15.08.2025. године

³⁸ Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима „Службени лист СФРЈ“, бр. 7/71

³⁹ Закон о ратификацији Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима „Сл. лист СФРЈ“, бр. 7/71

⁴⁰ Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена „Сл. лист СФРЈ“ бр. 11/81

партнера али права и обавеза у брачном животу. Прописано је и предузимање адекватних мера ради оклањања друштвених предрасуда о инфериорности жена у односу на мушкарце.

У циљу надзора примене Конвенције, установљен је Комитет за елиминацију свих облика дискриминације жена и то 1982. године. Основна овлашћења Комитета јесу надзор над применом Конвенције, односно испуњење прописаних обавеза од стране држава, преглед извештаја и давање препорука. Комитет је дао Општу препоруку бр. 19 од 1992. године, којом је на свеобухватнији начин одредио појам дискриминације жена, дефинишући притом насиље засновано на разлици полова, насиље које више погађа жене него мушкарце.⁴¹ Такође, овај акт садржи и објашњење појма насиља, односно који све облици насиља постоје, као и да насиље представља ограничавање слободе. Посебна пажња је посвећена насиљу у породици, које је окарактерисано као подмукли облик насиља према женама који је у великој мери заступљен у свим друштвима. Државама су дате препоруке да предузимају мере да се насиље над жена сузбије, да се законски регулише забрана насиља у породици, да се пропишу кривичне санкције за такво понашање, као и превентивне мере које ће спречити појаву насиља. Све о изискује образовање посебних служби и обуке запослених у њима.

Године 1993. донета је Декларација о елиминацији насиља према женама, којом се од држава захтева да осуде сваки вид насиља и да га не оправдавају бројним друштвеним и религијским уверењима. Такође, значајно је и то што се овај акт посебно осврће на потребу истраживања у овој области, као и на оцену прикупљених података. Даље, године 1995. је у Пекингу одржана Четврта светска конференција о женама, која је, између осталог, била посвећена и проблему насиља над женама. На тој Конференцији је истакнуто да се насиље у породици толерише, као да се сексуално злостављање у браку игнорише, при чему су ове појаве тешке за процесуирање јер се не пријављују. Године 2000. је у Њујорку одржано заседање Генералне скупштине под називом „Жене 2000: родна равноправност, развој и мир за 21. век“. И на том сазиву је расправљано о насиљу према женама, те је констатовано да се и даље овај феномен третира као приватна ствар.

Што се тиче полицијских овлашћења прописаним документима ове организације, правила за поступање полицијских службеника садржана су у Кодексу понашања

службеника УН из 1979. године и Основним принципима УН о употреби силе и ватреног оружја од стране службеника УН из 1990. године. Наведени Кодекс, на уопштен начин предвиђа да полиција мора да служи заједници и да све људе одговорно штити од противзаконитих радњи. Са друге стране, Основни принципи УН о употреби силе и ватреног оружја од стране припадника органа реда, представљају резиме међународних стандарда, без јаснијих смерница за поступање. Због тога се поступање полиције огледа кроз стандарде прописане наведеним документима ове организације у деловима који се односе на улогу надлежних институција у области сузбијања насиља у породици, насиља над женама и децом.

2.1.2. Савет Европе

Најзначајнији документ Савета Европе, који се односи на заштиту људских права, је Европска Конвенција за заштиту људских права и основних слобода, која гарантује право на приватни и породични живот, без уплива власти, осим ако је законом другачије прописано, када је то неопходно ради заштите јавног интереса, безбедности, ради заштите здравља и морала или права и слободе других. Дакле, интервенција државе у породици дозвољена је, у случају насиља које најгрубље крши права и слободе других. Године 2002. Савет Европе донео је посебну Препоруку под називом Насиље над женама у породици, која говори о насиљу као о резултату неједнаке моћи мушкараца и жена, што нужно води дискриминацији жена и кршењу њених основних права и слобода.⁴²

Дана 11. маја 2011. године, донета је Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици⁴³, која је ратификована у нашој земљи. Овим актом се, први пут насиље одређује као посебан феномен који захтеву посебну пажњу.

Конвенцију о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици је ратификовало 34 земаља чланица Савета Европе, а 11 држава је потписало, при чему је она отворена за приступање и земљама нечланицама. Ова Конвенција има свеобухватан приступ у заштити жртава насиља у породици и донета је како би се ујединила пракса

⁴² Петрушић, Н., Константиновић-Вилић, С., 2010, Породичноправна заштита од насиља у породици у правосудној пракси Србије, Београд, стр.17.

⁴³ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, „Службени гласник РС - Међународни уговори“, број 12/2013.

поступања у случајевима насиља према женама у целој Европи, односно како би све жене биле заштићене на једнак начин. Фокус Конвенције је сузбијање насиља према женама, али укључује и заштиту деце, мушкараца и старијих лица.

Конвенција установљава тзв. концепт три „П“, који подразумева најпре превенцију (енг. prevention), заштиту (енг. protection) и процесуирање учинилаца (енг. prosecution). Под превенцијом подразумевају се бројне активности којима би требало да се сузбије појава насиља. Тако, потребно је предузети мере којима се елиминишу стереотипи и предрасуде и мењају ставови који чине насиље прихватљивим, обука и усавршавање стручних лица која поступају ради заштите жртве, подизање свести свих грађана о штетности насиља, укључивање родне равноправности као предмета на свим нивоима образовања, сарадња са невладиним организацијама, приватним сектором и медијима како би се шири јавност имала увид у све релевантне податке.

Конвенцијом је предвиђена је обавеза за државе да се баве овим феноменом, да га истражују и да анализирају прикупљене податке, који треба да буду доступни јавности, како би се подигла свест код људи о штетности насиља и о начину решавања конфликтних ситуација у партнерским односима ненасилним путем. Конвенција се бави и поступком за насиље у породици, тако што регулише пријаву, да се гоњење спроводи по службеног дужности, на основу истраге, при чему је потребно поступати хитно и без могућности мирног решавања спора. Овај акт инсистира на ефикасној сарадњи између свих релевантних органа, као што су правосуђе, полиција, тужилаштво и сви органи власти. Такође, значајно је и то што предвиђа оснивање посебног тела – Експертске групе за борбу против насиља над женама и насиља у породици, која има за задатак да се стара о примени ове Конвенције.⁴⁴ Ово тело има 10 независних експерата. Први извештај о примени Конвенције, Србија је поднела 03.07.2018. године, а препоруке ове Експертске групе, усвојене су 30.01.2020. године.

Остали документи Савета Европе, који се односе на спречавање насиља у породици, по правној природи су резолуције и декларације, којима се изражавају ставови Савета Европе, али нису обавезујућег карактера, већ садрже смернице које имају у виду законодавци држава чланица, приликом уређења национане регулативе.

⁴⁴ Станковић, М., 2014, Насиље у браку и партнерским односима, Правни факултет Универзитет у Нишу, Ниш, стр. 38

За рад полиције у циљу сузбијања насиља у породици од значаја су следеће препоруке Савет Европе: Препорука П(85) 11 о положају жртве у оквиру кривичног права и поступка из 1985. године⁴⁵, Препорука Савета Европе П(87) 21 о помоћи жртвама и превенцији виктимизације⁴⁶ и Препорука П (2006) 8 о помоћи жртвама кривичних дела⁴⁷. Све ове препоруке истичу важност улоге полиције у заштити жртве кривичних дела, па и жртве насиља у породици. Очекује се да полиција буде обучена, да има хуман однос са жртвама, да је спремна да обезбеди све податке и штети коју жртва трпи, јер од тога зависи остваривање њеног права на накнаду штете. Такође, полиција би требало да информише жртву о свим отпужбама и о фази поступка, да са њом разговара у присуству стручне особе која може да јој пружи помоћ, да је приликом саслушања заштити од узнемиравања јавности и трећих лица и слично. Сви ови захтеви успостављени су са циљем да се препознају потребе жртве и да се у складу са њима сачини програм заштите, у чему полиције има кључну улогу јер од њеног ефикасног рада зависи и квалитет тог програма.

Значајан документ ове организације су и Декларација о полицији Савета Европе из 1979. године⁴⁸ која се бави полицијском етиком, поступањем полиције у ванредним ситуацијама и истиче значај полиције као јавног сервиса, али све то на декларативан и уопштен начин, без јасних смерница.⁴⁹ Наведена Декларација је надограђена Европским кодексом полицијске етике⁵⁰ који даје полиције овлашћења у истрази попуз вршења надзора, заштите жртве и сведока, при чему се истиче да полиција не сме да нарушава право приватности појединаца, осим када је то нужно.

2.1.3. Европска унија

⁴⁵ Council of Europe, Recommendation No. R(85) 11 on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure (26 March 1985)

⁴⁶ Council of Europe, Recommendation No. R(87) 21 on Assistance to Victims and the prevention of victimisation (17 September 1987)

⁴⁷ Council of Europe, Recommendation No. R(2006) 8 on Assistance to Crime Victims (14 June 2006)

⁴⁸ Council of Europe Parliamentary Assembly, Resolution 690 (1979) on the Declaration on the Police (8 May 1979)

⁴⁹ Кекић, Д., Ђукановић, Д., Стевановић, О., 2012, Имплементација међународно-правних стандарда о употреби полицијских средстава принуде у прописима Републике Србије, Култура полиса, год. IX, Посебно издање 2, стр. 191-206. стр. 198.

⁵⁰ Council of Europe, Recommendation Rec (2001)10 of the Committee of Ministers to member states on the European Code of Police Ethics at Article I.1.(19 September 2001).

Европска унија је усвајала документе који се превасходно односе на заштиту жена, при чему ниједан не предвиђа конкретна овлашћења полиције у вези са поступањем у случајевима кривичних дела против брака у породице.

Правнообавезујући документ ЕУ, који је усвојен да би побошљао положај жртава насиља у породици је Директива о праву грађана ЕУ и њихових породица да се крећу и бораве слободно на територији држава чланица, а којим је омогућено жртвама насиља у породици да задржаве право боравка у ЕУ и након развода. Године 2006. је од стране Европског парламента усвојена Резолуција о постојећој ситуацији у борби против насиља над женама и будућим активностима које ће бити предузимане на том плану, која садржи мере против насиља, инкриминацију силовања, пружање свих видова заштите и помоћи жртвама, оснивање центара за пружање помоћи, рад са насилником у центрима итд.

Од стране Савета Европске уније је 2007. године усвојена Препорука о спречавању повређивања и промоцији безбедности, која апелује на државе да предузимају мере којима се спречава повређивања у оквиру породице, пре свега жена и деце. Европски парламент је 2009. године усвојио Декларацију о кампањи „Реци не насиљу над женама“, 2011. године усвојио је Резолуцију о приоритетима и политике ЕУ за борбу против насиља над женама, а 2014. године Резолуцију са препорукама Комисије за борбу против насиља над женама.⁵¹

Европска унија је израдила Приручник најбољих полицијских пракси о насиљу над женама Европске уније⁵², који представља оквир за полицијске службенике свих држава чланица за поступање у случајевима насиља у породици у циљу сузбијања овог насиља. Тако, по овом Приручнику, за ефикасније поступање полицијских службеника, потребно је да се уведу нове специјализоване јединице у овој области, постојање мреже институција које сарађују са тим јединицама, спровођење обука за запослене у тим јединицама. Полицијски службеници који поступају у овој области морају да поседују бројне, социјалне, личне и друштвене вештине, како би могли да успоставе адекватну комуникацију са свим актерима насиља. Задатак је полиције да жртвама пружи највећу могућу заштиту, на основу доступних информација о њиховим правима и опцијама које имају. Полиција мора да има просторне и кадровске могућности да обезбеди подршку жртвама. Такође, истиче се значај коришћења савремених информационих технологија у

⁵¹ Пухача, Д. *op. cit.*, стр. 101

⁵² Council of European Union, *European Union Handbook of best police practices on tackling violence against women*, Brussels, 2010

овој области, за чије коришћење су такође потребне обуке. У случају насиља над жена, а полицијски службеници утврђују све факторе конкретног случаја и то облик насиља, однос жртве са учиниоцем и све друге околности које су од утицаја. На основу тога врши се процена ризика и примењују се мере заштите.

Када је реч о заштити жртве, најважнији акти ЕУ су Оквирна одлука Савета о положају жртава у кривичном поступку⁵³, као и Директива о успостављању минималних стандарда у правима, подршци и помоћи жртвама кривичних дела⁵⁴, којом је замењена наведена Оквирна одлука. Ова Директива истиче значај поштовања права на живот, достојанство, интегритет, слободу, приватност, имовину, једнакост између полова, права детета и правичног суђења.

2.2. Законодавна регулатива у праву бивших југословенских Република

2.2.1. Република Словенија

Важећим Кривичним закоником ове земље, који се примењује од новембра 2008. године⁵⁵, инкриминисано је насиље у породици, за које је предвиђена казна затвора до пет или до три година уколико је жртва насиља лице са којим учинилац више не живи. У овој земљи је 2001. године, основано посебно експертско саветодавно тело које се бави проблемом насиља у породици.

У Републици Словенији је 2008. године донет Закон о спречавању насиља у породици⁵⁶, који дефинише насиље у породици, члан породице. Занимљиво је да овај Закон под жртвом сматра и дете које није непосредна жртва насиља, уколико одраста у насилном окружењу. Када дође до испољавања насилног понашања у породици, битну улогу има Центар за социјални рад, који за жртву прави план помоћи, при чему она може да изабере помоћника који ће јој пружати заштиту, а може да изабере и правног

⁵³ Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings: 22/03/2001 - 32001F0220, No. 82

⁵⁴ European Parliament, Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA

⁵⁵ Казнени закон Републике Словеније, „Урадни лист РС“, бр. 55/08 и бр. 66/08.

⁵⁶ Закон о спречавању насиља у породици Републике Словеније, „Урадни лист РС“, бр. 16/08, 68/16, 54/17, 196/21

заступника. Овај Закон садржи сличне мере које се могу изрећи учиниоцу као и наш Закон о спречавању насиља у породици и све се свде на онемогућавање контакта између учиниоца и жртве. Реч је о мерама ограниченог трајања, на шест месеци, а које се по предлогу жртве могу продужити на још шест месеци. Уколико Центар за социјални рад процени да постоји опасност од насиља, жртви ће пружити и бесплатну правну помоћ. Дакле, видимо да у овој земљи примарну улогу и примени овог Закона има Центар за социјални рад.

Законом о полицији⁵⁷ дато је овлашћење полицији да на месту дешавања насиља у породици, изрекне посебну меру забране приласка жртви, која може да траје 10 дана. На захтев жртве, мера може да се, одлуком суда, продужи на још 60 дана. Изрицање ове мере је свакако корисно, али се истиче да је жртви, поред те мере, потребно пружити целокупан третман и помоћ од стране државних институција али и невладиних организација.⁵⁸ У том циљу донет је и Правилник о укључивању полиције и других органа у откривање и спречавање насиља у породици⁵⁹, који обавезује полицију да обавештава орган старатељства о жртви када је реч о детету, немоћним лицем или лицем под старатељством. Полиција може овом органу да предложи и предузимање одређених активности у циљу пружања заштите жртви.

2.2.2. Република Хрватска

Република Хрватска је заштиту од насиља у породици такође регулисала Закон о заштити од насиља у породици из 2003. године, који је измењен 2009. и 2010. године⁶⁰. Овим Законом, одређено је ко чини породицу, какви све облици насиља могу да буду, уз навођење конкретних аката насиља. Закон јасно дефинише физичко, психички, сексуално и економско насиље. Њиме су прописани одређени поступци у циљу заштите од насиља, а све службе које на било који начин дођу до сазнања о учињеном насиљу, дужне су да о

⁵⁷ Закон о полицији Републике Словеније, „Урадни лист РС“, бр. 66/09, 22/10, 26/11, 58/11, 40/12, 96/12, 15/13

⁵⁸ Филипчић, К., 2008, Положај жртава кривичних дела у законодавству Републике Словеније, Темида, 3, 47-59, стр. 52.

⁵⁹ Правилнику о укључивању полиције и других органа у откривање и спречавање насиља у породици Републике Словеније, „Урадни лист РС“ бр. 25/2010.

⁶⁰ Закон о заштити од насиља у обитељи Републике Хрватске, „Народне новине“, бр. 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24

томе обавесте полицију или тужилаштво, под претњом новчаног кажњавања. Применом овог закона, учиниоцу могу да се изрекну заштине мере, новчана казна, казна затвора и друге санкције. Такође, Закон прописује и низ заштитних мера, које су сличне нашим хитним мерама, јер имају за циљ привремено онемогућавање контакта између насилника у жртве, у виду забране узнемиравања, приближавања, контакта, удаљења из стана и слично. Такође, прописане су и одређене заштитне мере и за самог учиниоца, у виду одређења психоцосијалног третмана, лечења од болести и слично, које имају за циљ елиминисање узрока насилничког понашања. Ове мере одређује суд, на захтев тужиоца, жртве или по службеној дужности. Међутим, дејство ове одлуке зависи од подношења отпужног предлога, јер уколико овлашћени предлагач у кратком року не поднесе отпужни предлог, мера ће бити стављена ван снаге.⁶¹

Новим Казненим законом из 2011. године⁶², проширен је круг лица који се сматрају члановима породице, а инкриминисана су и два нова кривична дела против брака, породице и деце, а кривично дело насилничко понашање у породици које је раније било инкриминисано, изостављено је.⁶³

Протоколом о поступању у случају насиља у обитељи који је усвојило Министарство обитељи, бранитеља и међугенерациске солидарности, 2004. године, описано је поступање полиције у случају насиља у породици, при чему се акценат ставља на заштити жртве, сузбијању насиља и спречавању међугенерациског преноса насиља. Полиција мора хитно да реагује на пријаву, да предузме мере заштите жртве и мере у односу на насилника, да прикупи потребне податке и доказни материјал, да да правну поуку жртви, али и учиниоцу. Уколико приведе учиниоца, полиција подноси захтев за покретање прекршајног поступка, о чему обавештава надлежне институтције и службе.

2.2.3. Република Македонија

⁶¹ Пухача, Д, *op. cit.*, стр. 110

⁶² Казнени закон Републике Хрватске „Народне новине“, бр. 125/211, 144/212, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24

⁶³ Антолиш Миливојевић Ј. 2012, Поглед у нови казнени закон и његове значајне промене, Полицијска сигурност бр. 2: 184-374.

Што се тиче Републике Македоније, занимљиво је да Кривични закон⁶⁴ ове земље, не инкриминише насиље у породици као посебно кривично дело. Међутим, ако су одређена дела, као што су кривична дела против живота и тела, лака телесна повреда, тешка телесна повреда, принуда, противправно лишење слободе, угрожавање сигурности, кривична дела против полне слободе и полног морала, учињена у вези са насиљем у породици онда ће то представљати отежавајућу околност. Кривични закон даје дефиницију насиља у породици, жртву насиља, а посебним чланом забрањује насиље. Орган надлежан за предузимање мера за заштиту породице је Центар за социјални рад који подноси захтев да се изрекну привремене мере заштите. Овај орган може по службеној дужности за покрене овај поступак само ако су жртве малолетна или пословно неспособна лица, а уколико је реч о пунолетном и способном учиниоцу, потребна је сагласност жртве. Суд одређује привремене мере у најдужем трајању од годину дана, с тим што могу да се продуже, укину или замене другом мером. Мере се, као и код нас, односе на онемогућавање контакта између насилника и жртве, а међу тим мерама налазе се и оне којима учиниоцу може да се да налог да преда одређено оружје или да жртви врати одређене предмете, да посећује саветовалишта или се подвргне лечењу.

Породични закон Македоније⁶⁵, дефинише насиље у породици и прописује привремене заштитне мере. Што се тиче подзаконских аката, од значаја је Заједнички протокол за поступање у случајевима насиља у породици који је Влада Републике Македоније усвојила 2010. године и којим је, као и у осталим наведеним земљама, предвиђена обавеза за полицијске службенике да одмах по пријави насиља у породици, изађу на лице места у довољном броју, да прикупе све релевантне податке, да процене тежину дела и догађај заведу у евиденцију. Након тога се предузимају типичне мере за поступање на лицу места. Уколико је потребно, полицијски службеници ће позвати хитну помоћ, збринуће жртве, разговараће са жртвом насиља и обезбедиће јој превоз и смештај. Полиција има обавезу и да прати извршење привремених мера а заштиту од насиља, те да позову извршиоца на разговор ако прекрши меру, а о прекршеној мери обавештава се орган старатељства.

⁶⁴ Кривични законик Републике Македоније „Службени весник РМ“, бр 55/2013, 82/2013, 28/2014, 14/2014, 27/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 97/17, 248/18

⁶⁵ Породични закон Републике Македоније „Сл. весник РМ бр. 80/1992, бр. 9/1996, бр. 38/2004, бр. 33/2006, бр. 84/2008 и бр. 67/2010, 115/14

2.2.4. Федерација Босна и Херцеговина и Република Српска

Кривичним законом Босне и Херцеговине⁶⁶ прописано је кривично дело насиље у породици, за чији је основни облик прописана новчана казна или казна затвора до једне године, при чему делу има неколико квалификаторна облика. Као и закони осталих земаља и овај Закон прописује ко су чланови породице, а посебним чланом одређује меру забране која се примењује ради заштите жртве. овом мером окривљеном може да се нареди да не посећује одређена места, да се не среће са појединим лицима, укључујући и чланове породице. Законом о заштити од насиља⁶⁷ наведена су лица која овај закон штити, а овај Закон такође дефинише насиље у породици, наводећи конкретно радње насиља. Овим Законом су прописане заштитне мере које се изричу на захтев жртве, полиције, тужилаштва и других органа и организација. Поред наведених и Породични закон Федерације Босне и Херцеговине⁶⁸ прописује дефиницију породице и забрањује сваку врсту насилничког понашања партнера или другог члана породице.

По наведеном Закону о заштити од насиља у породици, полиција има обавезу да, одмах по пријему пријаве, изађе на лице места, да лиши слободе учиниоца и задржи га, ако је то потребно и ако су за то испуњени законски услови. Полицијска управа подноси надлежном суду захтев за изрицање заштитне мере, а овај захтев може да поднесе и тужилаштво.

О одређивању мера одлучује суд, који их може одредити и по службеној дужности. Реч је о сличним заштитним мерама које познаје законодавство осталих земаља, којима се онемогућава контакт између насилника и жртве, а могу да трају најмање месец дана, а најдуже две године.

Кривични законик Републике Српске⁶⁹ инкриминише насиље у породици, тако што прописује један основни облик и неколико тежих, при чему је најтежи облик када услед

⁶⁶ Кривични закон Босне и Херцеговине "Сл. гласник БиХ", бр. 3/2003, 32/2003 - испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 и 47/2023)

⁶⁷ Закон о заштити од насиља у породици федерације Босне и Херцеговине, „Службене новине ФБиХ“, бр. 22/05, 51/06, 20/13

⁶⁸ Породични закон Федерације Босне и Херцеговине, „Службене новине ФБиХ“, бр. 35/05, 41/05, 31/14, 32/19

⁶⁹ Кривични законик Републике Српске ("Сл. гласник РС", бр. 64/2017, 104/2018 - одлука УС, 15/2021, 89/2021, 73/2023, "Сл. гласник БиХ", бр. 9/2024 - одлука УС БиХ, "Сл. гласник РС" 105/2024 - одлука УС, 19/2025, "Сл. гласник БиХ", бр. 14/2025 - одлука УС БиХ и "Сл. гласник РС", бр. 31/2025)

насиља дође до лишења живота члана породице, у ком случају се учиниоцу може изрећи казна затвора од најмање десет година. Осим тога, заштита жртвама се пружа и Законом о заштити од насиља у породици⁷⁰, који дефинише чланове породице и конкретне радње којима се насиље у породици може испољити. Законом је прописана обавеза за члана породице, полиције, суда, тужилаштва и других органа и установа да пријаве насиље, а у супротном им прети казна. Од значаја је и предвиђање обавезе за све органе и установе да донесу посебне протоколе за поступање у случају насиља. Закон садржи и прекршајне санкције за учињено насиље у виду заштитних мера и новчане казне. Суд, према својој процени, изриче меру, коју може, ако је то потребно, да замени другом. О тим мерама орган старатељства води евиденцију и предлаже њихово укидање или замену, када је то поребно.

Поступање полицијских службеника је, у случају пријаве насиља у породици, је хитно и спроводи се тако што се на лице места шаљу најмање два полицијска службеника, ради провере пријаве. Притом, битно је да полицијски службеници буду различитог пола, због пружања адекватне заштите жртвама. Полицијски службеници су овлашћени да одузму оружје уколико га нађу на лицу места, да задрже учиниоца насиља, да га приведу тужиоцу или прекршајном судији. Они су такође дужни да жртву поуче о мерама које ће се предузети према учиниоцу. Жртва, уколико то захтева, мора да буде збринута, односно смештена у сигурну кућу о чему се брине орган старатељства. О насиљу у породици, полиција води евиденцију о прекршају, о жртви, учиниоцу, изреченим мерама и слично.

2.2.5. Република Црна Гора

Као и претходно наведена законодавства и Кривични законик Републике Црне Горе⁷¹, инкриминише насиље у породици, које на детаљан начин дефинише и описују, тако што одређује један основни облик и неколико тежих облика. Занимљиво је да ће посебан облик дела бити извршен када се прекрши изречена заштитна мера од насиља у породици.

⁷⁰ Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 102/2012, 108/2013, 82/2015 и 84/2019)

⁷¹ Кривични законик Републике Црне Горе ("Сл. лист РЦГ", бр. 70/2003, 13/2004 - испр. и 47/2006 и "Сл. лист ЦГ", бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - др. закон, 40/2013, 56/2013 - испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - др. закон, 44/2017, 49/2018 и 3/2020)

У току кривичног поступка, окривљеном може да се забрани виђање са члановима породице који су били жртве насиља. Закон дефинише ко чини породичну заједницу, а дефиницију породице садржи и Породични закон⁷² ове земље. Законом о заштити од насиља у породици⁷³, такође је дефинисано насиље и ко чини најужу фамилију. Овим Законом је прописана обавеза за полицију и друге органе и установе, да решавају случајеве насиља и да жртви пружају помоћ. Прописана је дужност пријаве насиља полицији, под претњом кажњавања. Заштитне мере, могу да се одреде учиниоцу на предлог жртве, центра за социјални рад или друге установе, а могу да се одреде и по службеној дужности и то и пре него што поступак буде окончан, с тим што трају до окончања поступка или престају раније ако је тако целисходније.

Протоколом о поступању, превенцији и заштити од насиља у породици⁷⁴, ближе је регулисано поступање полицијских службеника Црне Горе у овој области, које је приближно наведеном поступању полицијских службеника у Републици Српској. Када се примене заштитне мере, полиције је дужна да изради и сигурносни план за жртву, о чему обавештавају жртву у пружају јој релевантне податке.

⁷² Породични закон Црне Горе ("Сл. лист РЦГ", бр. 1/2007 и "Сл. лист ЦГ", бр. 53/2016 и 76/2020)

⁷³ Закон о заштити од насиља у породици Црне Горе, „Службени лист РЦГ”, број 46/2010 и 040/11

⁷⁴ Протокол о поступању, превенцији, и заштити од насиља у породици, Процедуре и институционална сарадња у вези с породичним насиљем и насиљем над женама, 2011, Подгорица: Програм за родну равноправност ИПА

III ПРЕВЕНТИВНО ДЕЛОВАЊЕ ОРГАНА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

3.1. Појам и значај превентивног деловања и правни оквир

Народна Скупштина Републике Србије, усвојила је Закон о спречавању насиља у породици⁷⁵, који је почео да се примењује од 01.06.2017. године. Доношење посебног закона ради сузбијања насиља у породици, новина је у нашем правном систему, с обзиром да је пре тога постојала правна заштита од насиља у породици у оквиру породичног и кривичног права. Међутим, оваква правна заштита није била довољна, па је донет овај закон, који има за циљ ефикаснију заштиту свих жртава насиља у породици, при чему се заштита пружа свим потенцијалним жртвама овог вида насиља. Закон се одликује превентивним карактером, с обзиром на то да као свој предмет дефинише спречавање насиља у породици, као и поступање државних органа и установа у том циљу.⁷⁶ Такође, Закон дефинише и свој циљ у истом правцу, па прописује да је његов општи циљ, јединствено поступање државних органа и установа како би се спречило насиље у породици.⁷⁷

Закон има три функције, на првом месту спречавање насиља у породици, а онда и заштиту жртава, као и подршку жртвама. Закон не користи термин превенција, већ спречавање, који има исто значење. Под превенцијом, подразумевамо поступање које има за циљ да се избегне или спречи настанак неке непожељне појаве.⁷⁸ Превентивно деловање је увек пожељно чим постоје околности које указују да може доћи до овог облика насиља. У тој фази је потребно предузети бројне мере, чија примена може да стане на пут потенцијалном учиниоцу, што је и суштина превенције. Превенција може да се примени не само у односу на нове учиниоце, већ и на раније учиниоце породичног насиља за које се,

⁷⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 94/2016 и 10/2023 – др. закон

⁷⁶ Закон о спречавању насиља у породици, члан 1 став 1.

⁷⁷ *Ibid.*, члан 2.

⁷⁸ Игњатовић, Ђ. (2008), Превенција криминалитета као сврха кривичног законодавства, Казнено законодавство и превенција криминалитета, ур. Леповава Крон. Палић: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, стр. 13-29, стр. 14.

према свим околностима, сумња да ће поново понашати на исти или сличан начин. Превентивни карактер овог закона огледа се у тежњи државе да се спречи сваки облик насиља у породици, јер је то у интересу најпре потенцијалних жртава, а онда и саме породице и шире друштвене заједнице. Међутим, постоје и мишљења да се изрицањем одређених мера могућем учиниоцу, примењују одређене паропенална мере, само због могућности да нешто учини.⁷⁹

Анализа овог закона је од великог значаја за ову тему, јер је полиција има кључну улогу за примену овог закона. Наиме, Закон прописује деловање различитих државних органа, али и одређених установа, организација и тела. Тако, закон најпре прописује да су за спречавање насиља у породици, надлежни полиција, јавна тужилаштва, судови опште надлежности и прекршајни судови, као и надлежни државни органи и центри за социјални рад.⁸⁰ Посебним чланом, закон прописује да ће руководица подручне полицијске управе одредити полицијске службенике који су завршили специјализовану обуку, да би спречавали насиље у породици и пружали заштиту жртвама насиља.⁸¹

Закон дефинише у чему се састоји спречавање насиља у породици, тако што појашњава да је реч о скупу мера којима се открива да ли постоји непосредна опасност од насиља у породици, као и скупа мера које треба применити када је већ извесно да постоји непосредна опасност. Даље објашњава да непосредна опасност постоји када постоје околности које указују на то да је починилац спреман да у предстојећем периоду први пут испољи насиље према члану породице или да понови насиље.⁸²

Доношење оваквог Закона је у правној теорији изазвало и негативне реакције, поготово његова тзв. превентивна природа. Наиме, истиче се да се применом мера према могућем учиниоцу, може отворити могућност да се казни лице које ништа није учинило, само због могућности да нешто учини, те да је такво законско решење је супротно основним начелима кривичног права.⁸³

⁷⁹ Ристивојевић, Б., Самарџић, С. 2017, Закон о спречавању насиља у породици – критички осврт из угла кривичног права, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2017, стр. 1447

⁸⁰ Закон о спречавању насиља у породици, члан 6. став 1.

⁸¹ *Ibid.*, члан 8.

⁸² *Ibid.*, члан 3.

⁸³ Ристивојевић Б, Самарџић, С. (2017), *op. cit.*, стр. 1447

Можемо да констатујемо да реформа правног оквира кроз усвајање новог Закона и истрагејских докумената, као и усаглашавање правног оквира и поступања у складу са европским и међународним стандардима, указују на спремност Србије да се супротстави насиљу у породици и да настави да ради на реформи кривичног законодавства како би се остварили међународни стандарди у овој области.⁸⁴

3.2. Поступак прописан Законом о спречавању насиља у породици

Законом је прописан поступак за државне органе и друге надлежне установе, који је од значаја за ову тему, јер су први актери овог поступка управо полицијски службеници, односно они први поступају у циљу сузбијања насиља у породици. Најпре је прописано уопштено правило да су сви надлежни органи и установе дужни да закон примењују брзо и ефикасно, уз међусобну сарадњу, а све у циљу сузбијања насиља и помоћи и подршке жртвама које су претрпеле овај вид насиља.⁸⁵ Дакле, на првом месту овај поступак је карактеристичан по начелу хитности у пружању заштите. Реч је о специфичном, полицијско-судском поступку, који има две целине повезане поступањем јавног тужиоца.⁸⁶

Након уопштене одредбе, закон прописује почетак овог поступка, који следи након препознавања и пријаве насиља. Прописана је обавеза свих да полицији или јавном тужиоцу, без одлагања пријаве насиље у породици као и непосредну опасност од насиља. Дакле, закон најпре прописује обавезу да сва физичка лица, која на било који начин сазнају о постојању насиља или о непосредној опасности да до насиља дође, то пријаве полицији или јавном тужиоцу. Даље, оваква обавеза пријаве прописане је и за државне и друге органе, организације и установе које на било који начин дођу до истих сазнања. С обзиром на то да одређени државни органи, као и центри за социјални рад, кроз своје редовне делатности често долазе у додир са потенцијалним учиниоцима, закон прописује дужност за ове органе и центре за социјални рад да препознају насиље, као и опасност од њега. Као што видимо из описаног члана закона, широк круг лица има обавезу да полицији или

⁸⁴ Чворовић, Д., Вари, В., 2023, Кривичноправни аспекти сузбијања насиља у породици с посебним освртом на убиства у партнерским односима – перспектива Србије, *Зборник радова „Право између стварања и тумачења“ Том III, XI Научни скуп поводом Дана Правног факултета, Међународни начуни скуп одржан 05. новембра 2022. године на Палама, Источно Сарајево*, стр. 108

⁸⁵ *Ibid.*, члан 12.

⁸⁶ Коларић, Д., Марковић С., 2022, Анализа примене Закона о спречавању насиља у породици, *Анали Правног факултета у Београду*, година LXX, бр. 1/2022, стр. 193-230, стр. 199

јавном тужиоцу, без било каквих одлагања, пријави сазнање о насиљу или о непосредној опасности од насиља.

Постојање насиља или опасност од њега, може да се препозна на различите начине, као што је добијање пријаве од жртве, трагови на жртви или друге околности које сведоче о томе. Уколико пријава буде поднета јавном тужиоцу, он је свакако прослеђује полицији, јер је надлежни полицијски службеник дужан да први поступа по њој, у складу са одредбама овог закона.⁸⁷ Поред тога и сви остали полицијски службеници такође имају обавезу да надлежног полицијског службеника обавести о пријави, с тим што они имају и овлашћење да потенцијалног учиниоца доведу надлежном полицијском службенику који ће даље поступати.

Надлежни полицијски службеник, када добије пријаву против потенцијалног учиниоца насиља, предузима радње у циљу прикупљања свих потребних обавештења од осталих полицијских службеника, на основу тих обавештења и изјашњења потенцијалног учиниоца, процењује ризик и изриче хитне мере прописане овим законом, уколико су за то испуњени услови. Уколико му је потенцијални учинилац доступан, он ће му дати могућност да се изјасни о свим релевантним околностима, али ако није доведен, онда ће проценити ризик на основу осталих доступних података. Уколико је то потребно, надлежни полицијски службеник, има могућност да тражи и мишљење центра за социјални рад.⁸⁸

3.2.1. Процена ризика

Надлежни полицијски службеник ће, на основу свих прикупљених обавештења и података, проценити ризик у најкраћем року. Дакле он, пре било какве конкретне реакције, мора да процени да ли постоји ризик од насиља, при чему таква процена не сме да се одуговлачи и злоупотребљава. Закон прописује околности које полицијски службеник има у виду приликом процене ризика. Тако, релевантно је да ли је учинилац раније већ учинио овај облик насиља, да ли је спреман да га понови, да ли је упућивао претње и какве, да ли

⁸⁷ *Ibid.*, члан 13.

⁸⁸ *Ibid.*, члан 16.

има оружје, да ли је има неке менталне поремећаје и да ли користи неке супстанце, у каквим је односима са члановима породице и да ли му је већ изречена нека хитна мера. Такође је битно проценити и однос жртве према потенцијалном учиниоцу, да ли она сматра да постоји ризик да се насиље деси или понови, као и да ли се плаши од њега.⁸⁹

Након што процени да постоји ризик, полицијски службеник има обавезу да сва обавештења о насиљу и потенцијалном учиниоцу и опасности од њега, достави надлежном основном јавном тужилаштву, центру за социјални рад и групи за координацију и сарадњу, заједно са проценом ризика о непосредној опасности када установи да постоји.⁹⁰ Осим тога, и када процени да опасност није непосредна, свакако има обавезу да прикупљена обавештења о насиљу достави основном јавном тужилаштву и центру за социјални рад.⁹¹

Наведена правила о процени ризика садржана су у Закону о спречавању насиља у породици, као нужни елементи и фазе поступања од стране полицијског службеника. Међутим, процена ризика је комплексан задатак, који захтева низ аналитичких вештина. Због тога ће аутор у овом делу посебну пажњу обратити на све битне елементе процене ризика, јер од разумевања комплексности ове фазе, зависи и адекватно поступање полицијског службеника у циљу сузбијања насиља у породици.

Под ризиком се подразумева одређена вероватноћа да ће се неки непожељни догађај десити у будућем периоду.⁹² Закон не дефинише појам ризика, али се тумачењем цитираних одредби може закључити да се, у смислу овог закона, под појмом ризика подразумева постојање непосредне опасности од насиља у породици, тј. могућност, вероватноћа да ће се овај облик насиља на неки начин испољити. Процена ризика, која претходи изрицању хитних мера, може да се, ради лакшег разумевања, поделити у три подфазе, које ћемо обратити у даљем тексту.

Прва фаза односи се на идентификацију ризика, која подразумева препознавање потенцијалних опасности, одакле долазе, односно шта их узрокује, као и препознавање последица и изналажење потребних мера за спречавање потенцијалне опасности. У овој фази је кључна комуникација, односно размена информација, утисака, ставова о одређеној

⁸⁹ *Ibid.*, члан 15, став 1

⁹⁰ *Ibid.*, члан 15, став 2

⁹¹ *Ibid.*, члан 15, став 3

⁹² Субошић, Д., Стевановић, О., 2018, Имплементација теорије ризика у Закон о спречавању насиља у породици, Култура полиса, год. XV (2018), бр. 35, стр. 321

појави. Полицијски службеник потенцијалну опасност од насиља, идентификује најпре на основу информација из пријаве и на основу других доступних података. Његов задатак је да идентификује учиниоца или потенцијалног, тј. могућег учиниоца, жртву тј. могућу жртву, њихов међусобни однос, као и облик могућег насиља.⁹³ Успешно обављање овог дела задатка је у директној повезаности са каснијом квалитетном проценом, анализом и вредновањем ризика.

Следећа фаза у оквиру процеса процене ризика, је анализа ризика, у оквиру које полицијски службеник процењује о каквом се ризику ради, која је вероватноћа да до насиља дође, као и ког су интензитета могуће последице, тј. колико је тешка потенцијална опасност. Да би се схватила природа ризика, потребно је сагледати његове узроке и изворе. Вероватноћа ризика се процењује на основу тога у ком степену је заштићена вредност угрожена, због чега је угрожена и које су то околности које је чине рањивом, као и на основу озбиљности последице. Полицијски службеник спроводи тзв. квалитативно упоредну анализу претходно идентификованог ризика од пријављеног насиља, тако што на основу одређене чек листе, упоређује податке прикупљене по пријави, са свим факторима ризика које Закон прописује.⁹⁴ Резултат овакве анализе је процена да постоји непосредна опасност од насиља, односно да су присутни фактори ризика, или да таква опасност не постоји, у ком случају није утврђено постојање фактора ризика. Иако законом то није имплицитно прописано, полицијски службеник, у овој фази, анализира и врсту идентификованог ризика, односно од ког облика насиља прети опасност, тежина последица ризика у смислу какве опасности тачно постоје по жртву, на ком нивоу је жртва изложена и рањива. На основу свега тога, полицијски службеник сагледава вероватноћу наступања опасности интензитета могућих последица.

Трећа фаза у процесу процене ризика, односи се на вредновање ризика, у оквиру које се ризици на одређени начин класификују, да би се утврдило какав третман је потребно применити. У том смислу, најважније је одвојити прихватљиве ризике, који су уобичајени и не захтевају третман, од неприхватљивих који захтевају реакцију. У суштини, вредновање ризика се односи на субјективни став полицијског службеника о томе да ли

⁹³ *Ibid.*, стр. 322.

⁹⁴ *Ibid.*, стр. 323, наведено према: Савић, С., Станковић, М., *Теорија система и ризика*, Академска мисао, Београд, 2012, 275-276

постоји непосредна опасност од насиља у породици и тиме се, завршава поступање полицијског службеника у процени ризика од насиља. Законом се захтева процена ризика у смислу да ли постоји или не постоји непосредна опасност, при чему нису прописани неки ближи критеријуми поступања на основу којих би се утврђивао степен ризика, као ни приоритет у одабиру третмана који би био најадекватнији. Због тога је свако утврђивање да непосредна опасност постоји, основ за одређивање хитних мера, што доводи то тога да се исте мере примењују за ризике различите врсте и интензитета. Оваква законска регулатива у складу је са прихваћеним принципом нулте толеранције на насиље у породици.

Последња фаза односи се на третман ризиком, који се састоји у одлуци о одабиру хитних мера, које ћемо анализирати у даљем тексту. Међутим, у овом делу ћемо сагледати примену, четири основне стратегије поступања са ризиком јер је примена тих стратегија индикована у Закону.⁹⁵ Прва стратегија се односи на тзв. смањење ризика и садржана је у одредби закона којом је прописана могућност за изрицање мера привременог удаљења могућег учиниоца из стана или привремене забране могућем учиниоцу да контактира жртву и да јој прилази. Изрицање и спровођење ових мера има за циљ смањење вероватноће да дође до насиља, јер је могући учинилац спречен да приђе жртви, при чему се на тај начин може да се умањи и његова намера да спроведе насиље.

Друга стратегија третмана ризика односи се на трансфер, односно поделу ризика, која је у Закону садржана кроз прописивање обавезе сарадње између свих државних органа и установа који учествују у поступку који овај закон прописује. Дакле, сви субјекти који учествују у спречавању насиља, дужни су да међусобно сарађују и пруже подршку могућим жртвама, што у крајњем доприноси смањењу рањивости жртве, смањује њену изложеност ризику, што онемогућава и наступање последица насиља.

Следећа стратегија се односи на избегавање која за циљ има смањење рањивости могуће жртве, а на који начин се и ризик од насиља смањује. Примери за ову стратегију су физичко или техничко обезбеђење, смештајем у сигурну кућу, измештањем жртве из стана или њеним слањем на неко друго место, док не прође непосредна опасност.⁹⁶ Овакве мере

⁹⁵ Савић, С., Станковић, М., *op. cit.*, стр. 278.

⁹⁶ Субошић, Д., Стевановић, О., *op.cit.*, стр. 326.

могу да се предузму када је то оправдано, у циљу заштите жртве којој прети висок ризик од насиља, а учинилац је недоступан, на према њему не може да се примени хитна мера.

Када је постоји непосредна опасност од насиља, полицијски службеник не изриче хитне мере, али и даље дужан да своју процену ризика достави јавном тужиоцу, центру за социјални рад, као и други за координацију, како би они предузели мере из своје надлежности, када је то потребно. Дакле, реч је о посебној стратегији контроле ризика, коју у наведеном случају полицијски службени примењује, иако не постоји непосредна опасност од насиља, већ опасност која је блажег степена.

3.2.2. Хитне мере

Надлежни полицијски службеник ће донети наређење о изрицању хитне мере учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције, увек када, након процене ризика, установи да постоји непосредна опасност од насиља у породици.⁹⁷ Он има законску могућност да изрекне следеће хитне мере: 1) меру привременог удаљења учиниоца из стана и 2) меру привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој, при чему наређењем могу да се изрекну обе хитне мере, или само једна од ове две мере.⁹⁸ По логици ствари, прву меру ће полицијски службеник изрећи када учинилац и жртва живе заједно а другу може да изрекне и када не живе заједно. У случају изрицање прве мере, долази до привременог лишења имовинског права учиниоца, односно ограничавања коришћења његове имовине, ако је власник објекта у коме живи са жртвом. Такође, логично је и корисно и законско решење да обе мере могу да се изрекну кумулативно, јер удаљење учиниоца из стана, њега не спречава да контактира жртву.⁹⁹

Иако Закон о спречавању насиља у породици има превентиван карактер, хитне мере по својој природи, подсећају на кривичне санкције које се изричу учиниоцима кривичних дела. У теорији се говори о томе да су хитне мере квазиказне јер, их, за разлику од кривичних санкција које изриче суд у кривичном поступку, изриче полиција и

⁹⁷ Закон о спречавању насиља у породици, члан 17 став 1

⁹⁸ *Ibid.*, члан 17 став 2 и 3

⁹⁹ Милошевић, С. 2017, Карактеристике насиља у породици и мере сузбијања – мастер рад, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, стр. 101

квазиучиниоцу у квазипроцедури.¹⁰⁰ Хитне мере посебно подсећају на меру безбедности забране приближавања или комуницирања са оштећеним, па се поставило питање њихове нужности. Ипак, реч је о хитном мерама посебне природе, чијом применом долази до ограничења одређених права и слобода, што компромитује превентивни карактер закона. Међутим, ово се у теорији оправдава применом посебног концепта, који прихватају савремени кривичноправни системи, а који се огледа у томе да фокус буде на спречавању да дође до извршења кривичних дела.¹⁰¹ Суштина овог концепта је генерално у превентивном деловању, које се заснива на претпоставкама, за разлику од кривичног права у коме се о већ извршеном делу закључује на основу утврђених чињеница.

Након општих услова за одређење хитних мера и навођења хитних мера, закон прописује обавезне елементе наређења којим полицијски службеник изриче хитне мере. ово наређење мора да садржи назив органа који га доноси, податке о лицу коме се хитна мера изриче, врсту хитне мере која се изриче, њено трајање, дан и час изрицања хитне мере и обавезу лица коме је хитна мера изречена да се, када она истекне, јави полицијском службенику који је изрекао.¹⁰² Дакле, полицијски службеник одлучује у форми наређења, које представља полицијско овлашћење прописано Законом о полицији.¹⁰³

Када полицијски службеник, донесе наређење којим се изриче хитна мера, он ће се уручити лицу на кога се односи. Уколико учинилац одбије да прими ово наређење, полицијски службеник ће о томе да састави белешку и тиме ће се сматрати да је наређење уручено.¹⁰⁴ Поред тога, полицијски службеник има обавезу да наређење, након што га уручи учиниоцу, достави и надлежном јавном тужилаштву, центру за социјални рад и групи за координацију и сарадњу. Жртву насиља полицијски службеник писмено обавештава и изреченој хитној мери.¹⁰⁵

Након пријема документације, основни јавни тужилац такође вреднује процену ризика коју је сачинио полицијски службеник те, ако установи да постоји непосредна

¹⁰⁰ Ристовијевић, Б. 2018, Да ли је Закон о спречавању насиља у породици засазао, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, број 52, стр. 137-153, стр. 137-141.

¹⁰¹ Лазих, Р., Ненадић, С. 2017, Јавно тужилаштво пред изазовима Закона о спречавању насиља у породици, Реформски процеси и поглавље 23 – кривично правни аспекти, ур. Станко Бејатовић. Златибор: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, стр. 491-203, стр. 493.

¹⁰² *Ibid.*, члан 17 став 4

¹⁰³ „Сл. гласник РС, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018

¹⁰⁴ Закон о спречавању насиља у породици., члан 17.став 6

¹⁰⁵ *Ibid.*, члан 17.став 7

опасност од насиља у породици, поднеће предлог основно суду да се хитна мера продужи. Предлог се подноси у року од 24 часа од уручења наређења лицу коме је изречена хитна мера. Суду се доставља и процена ризика надлежног полицијског службеника, вредновање јавног тужиоца процене ризика полицијског службеника и друге доказе који указују на постојање непосредне опасности.¹⁰⁶

О предлогу да се хитна мера продужи, одлучује судија појединац основног суда на чијем подручју је пребивалиште, односно боравиште жртве. Суд вреднује процену ризика полицијског службеника, као и основног јавног тужиоца, цени приложене доказе и има у виду друге наводе из предлога, као и оцену изјашњења учиниоца. Ако на основу свега тога закључи да постоји непосредна опасност од насиља у породици, онда ће донети решење којим ће продужити меру. У супротном ће предлог одбити као неоснован. Суд је дужан да о предлогу одлучи решењем, ван рочишта, у року од 24 часа од пријема предлога.¹⁰⁷

Против наведеног решења основног суда, могу уложити жалбу основни јавни тужилац и лице коме је изречена хитна мера, вишем суду, у року од три дана од пријема решења, преко основног суда. Жалбу са списима предмета, основни суд ће проследити вишем суду у року од 12 часова од пријема жалбе. О жалби ће одлучити веће вишег суда, састављено од троје судија, у року од три дана од пријема жалбе. Виши суд може да потврди решење основног суда или да ово решење преиначи. Поред тога, виши суд може и да укине наведено решење и предмет врати основном суду на поновно поступање. У сваком случају, жалба не одлаже извршење основног суда, што значи да ће према њему изречена мера имати дејство и до одлучивања по жалби.¹⁰⁸

Посебним чланом закон прописује трајање хитних мера, тако што одређује да надлежни полицијски службеник изриче хитну меру у трајању од 48 часова од уручења наређења, а да суд, на предлог јавног тужиоца, ову меру може да продужи за још 30 дана.¹⁰⁹

¹⁰⁶ *Ibid.*, члан 18

¹⁰⁷ *Ibid.*, члан 19.

¹⁰⁸ *Ibid.*, члан 20

¹⁰⁹ *Ibid.*, члан 21 став 1 и 2.

3.3. Сарадња у спречавању насиља у породици и специјализована обука

Посебан део Закона о спречавању насиља у породици, односи се на сарадњу у спречавању насиља у породици, што је од великог значаја, јер је превентивни, заједнички рад, свих законом овлашћених актера, од великог значаја за спречавање испољавања насиља у породици. У овом делу, закон одређује лица одређена за везу, групу за координацију и сарадњу, а прописује и обавезу доношењу правилника о сарадњи.

Сви државни органи и установе, који директно учествују у поступку спречавања насиља у породици, прописаним законом, имају обавезу да одреде лица за везу. Тачније, ова лица треба да постоје у полицијској управи, основном и вишем јавном тужилаштву, основном и вишем суду и центру за социјални рад. Именују их руководиоци полицијске управе, јавни тужилац, председник суда и руководиоци центра за социјални рад, из реда надлежних полицијских службеника и судија и заменика јавних тужилаца који су завршили специјализовану обуку, закон и запослених у центру за социјални рад. Лица именована за везу имају обавезу да на свакодневном нивоу размењују релевантне податке битне за спречавање насиља у породици. Закон овлашћује надлежне министре да споразумно одреде начин размењивања информација лица одређених за везу.¹¹⁰ Савестан и посвећен рад лица одређених за везу од великог је значаја за превенцију насиља у породици, јер свакодневно, на основу доступних информација, стичу нова сазнања и искуство, што је значајно за будуће поступање и адекватну примену Закона о спречавању насиља у породици.

Поред лица одређених за везу, закон прописује и оснивање групе за координацију и сарадњу и то на подручју сваког основног јавног тужилаштва. Као главна активност ове групе, одређено је разматрање сваког случаја насиља, који није окончан правоснажном судском одлуком и предлаже јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака. Ради обављања овог задатка, група се састаје најмање једном у 15 дана, а о састанку се води записник. Састанци нису у потпуности затворени за јавност, јер на њима могу, уколико је то потребно, да учествују представници образовних, васпитних и здравствених установа и Националне службе за запошљавање, као и представници других правних лица

¹¹⁰ *Ibid.*, члан 24

и удружења. Група за координацију свој рад уређује пословник о раду који доноси.¹¹¹ Што се тиче састава, групу за координацију чине представници основних јавних тужилаштава, полицијских управа и центара за социјални рад, са подручја за које се група организује. Чланове група бирају руководиоци наведених органа из својих редова, а групом председава члан из реда заменика основног јавног тужиоца.¹¹²

У циљу ближе регулације међусобних права, министар надлежан за послове правосуђа, министар надлежан за унутрашње послове и министар надлежан за послове породичне заштите, споразумно доносе правилник о сарадњи којим се одређују права и обавезе свих наведених државних органа и установа које закон укључује у поступак спречавања насиља у породици.¹¹³

Као што смо видели, полицијски службеници који поступају у поступку прописаним Законом о спречавању насиља у породици, као и представници других органа који такође поступају у некој фази, морају да имају завршену обуку према програму донетом од стране Правосудне академије. Специјалистичку обуку за полицијске службенике спроводи Криминалистичко-полицијска академија, а за остале Правосудна академија. О завршеној обуци се полазницима издаје сертификат у складу са актом Криминалистичко-полицијске академије и Правосудне академије.¹¹⁴

Сарадња полиције са другим органима и институцијама, законска је обавеза полиције, јер је од великог значаја за превенцију насиља у породици. Полиција о својим поступањима и прикупљеним подацима извештава јавног тужиоца и Центар за социјални рад.

Сарадња између јавног тужиоца и полиције је детаљно регулисана и подразумева законску обавезу полиције да поступа у складу са налозима јавног тужиоца. Наиме, јавни тужилац има овлашћење да од полиције захтева предузимање различитих мера и радњи како би се прикупили потребни докази. Полиција подноси кривичну пријаву против учиниоца насиља у породици, јер се за то кривично дело гоњење предузима по службеној дужности. пријави се прилажу сви прикупљени докази, све изјаве, записници, изводи из евиденција и слично. На захтев јавног тужиоца, који спроводи истрагу, односно руководи

¹¹¹ *Ibid.*, члан 25

¹¹² *Ibid.*, члан 26.

¹¹³ *Ibid.*, члан 26.

¹¹⁴ *Ibid.*, члан 28.

предистражним поступком, полиција предузима и све друге радње потребне за доказивање овог кривичног дела.

Поред тога, у овој области је од посебног значаја је сарадња полиције са Центром за социјални рад који се бави породичним односима. Писаним извештајем полиција обавештава овај орган о извршеном насиљу, о свим појединостима случаја, као и о предузетим мерама. На основу тога Центар за социјални рад може да предузима мере породичноправне заштите које су и његовој надлежности. Уколико је жртва незбринута, односно нема где да борави, о томе се без одлагања обавештава надлежни Центар за социјални рад, који предузима мере збрињавања жртве. Такође, њихова сарадња је неопходна и када су учесници насиља малолетна деца, било као жртве или као сведоци.

IV УЛОГА ОРГАНА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА У ДОКАЗИВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Превенција криминалитета директно зависи од брзог и ефикасног откривања учињених кривичних дела и њихових учинилаца, при чему ефикасан рад полиције има велики значај за остваривање циља превенције. Сви државни органи, па и органи унутрашњих послова, имају дужност да штите основна људска права гарантована Уставом. Основна сврха постојања полиције је да извршава одређене задатке и спроводи активности у циљу заштите уставом утврђених права, слобода и вредности, заштите безбедности људи и имовине, превенција и сузбијање криминалитета, откривање кривичних дела, одржавање јавног реда и мира, пружање помоћи грађанима и други послови.¹¹⁵

Насиље у породици директно угрожава бројна основна људска права и слободе, па због тога државни органи морају да брину о остваривању ових права, да би се на тај начин превентивно утицало на евентуалне повреде. Полицијски службеници приликом примене својих овлашћења, као и приликом сарадње са другим државним органима, дужни су да штите гарантована права и слободе грађана, при чему морају да поступају у складу са законским оквирима, јер се на тај начин спречава евентуална злоупотреба овлашћења која може да доведе до повреде права грађана од стране полиције.¹¹⁶

Полицијски службеници, својим превентивним деловањем утичу на смањење стопе криминалитета, тако што спречавају да дође до извршења дела, или тиме што хватају учиниоца кривичног дела на лицу места, према коме се применом прописаних мера постиже тзв. специјална превенција, односно утицање на њега да више не испољава такво понашање. Ради остварења овог циља, полицијски службеници примењују одређене оперативне – тактичке мере и радње, које предузимају самостално или у сарадњи са другим државним органима. Полицијски службеници процењују коју меру треба да примене, у зависности од доступних података и сврхе која се жели постићи. Када се одабере мера, онда се приступа примени адекватне тактике. У случају кривичног дела насиља у породици, полицијски службеници поступају углавном у складу са овлашћењима

¹¹⁵ Игњатовић, Ђ. 2015, Криминологија, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 157.

¹¹⁶ Радуловић, Љ. 1999, Криминална политика, Центар за публикације Правног факултета, Београд, стр. 146

прописаним Закоником о кривичном поступку.¹¹⁷ Превентивно деловање је свакако неопходно да би се смањило насиље у породици. У складу са прихваћеним ставом нулте толеранције на насиље, полицијски службеници би требало да реагују на сваку пријаву насиља, на тај начин што ће благовремено процесуирати учиниоца кривичног дела. Услед таквог деловања, повећао би се број пријава за насиље у породици и дошло би до смањења учињених насиља. Ипак, требало би поступати обазриво, да не би дошло до прешироке примене овлашћења, односно до примене одређених мера иако се касније испостави да насиље у породици није учињено. Наиме, лажно пријављивање је увек актуелно из различитих разлога, поготово када је реч о овом кривичном делу које се испољава у породичном окружењу где преовладавају емоције и лични интереси. У том случају полицијски службеници би требало да буду посебно обазриви, што захтева посебне едукације које се спроводе у циљу ефикаснијег препознавања лажних пријава.

4.1. Улога полицијских службеника у откривању и доказивању насиља у породици

Овај део рада односи се на активности полицијских службеника које обављају у корелацији са јавним тужилаштвом, у циљу доказивања кривичног дела насиља у породици, односно у циљу обезбеђења трагова и других доказа који су неопходни и кључни за даље процесуирање учинилаца кривичних дела. С обзиром на то да је насиље у породици кривично дело са високом тамном бројком, потребно је ефикасно применити механизме откривања и пријављивања учинилаца овог дела, како би државни органи могли адекватно да реагују.¹¹⁸

4.1.1. Пријављивање, непријављивање и лажно пријављивање

Правна заштита од сваког облика противзаконитог понашања, почиње пријављивањем таквог понашања. Сви грађани, као и државни органи, имају обавезу да пријаве насиље, за које су на било који начин сазнали. Такође, обавеза пријављивања постоји и у односу на постојање опасности од испољавања насиља. Посебно је важно да

¹¹⁷ Марковић, С. 2015, Улога полиције у откривању и доказивању насиља у породици – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, стр. 333

¹¹⁸ Милошевић, С. 2017, *Карактеристике насиља у породици и мере сузбијања – мастер рад*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, стр. 42

државни органи који у оквиру свог свакодневног поступања могу да препознају насиље, буду обазриви и препознају опасност од насиља. Улога полицијских службеника је у овој фази посебно значајна, јер и они, приликом обављања редовних послова, могу да уоче насиље или опасност од насиља, по различитим индикаторима.

У пракси су се издвојили неки уобичајени начини сазнања о насиљу и опасности од насиља, као што су пријавом од стране жртве или непознатог лица, пријавом од стране здравственог радника, здравствене установе, Центра за социјални рад или другог државног радника. Као што смо навели, поред пријава које долазе са стране, полицијски службеници могу и самоиницијативно, приликом обављања својих редовних делатности да дођу до сазнања о насиљу и опасности од насиља, када такође имају обавезу да реагују на адекватан начин.

Дакле, најчешћи вид сазнања о евентуално учињеном насиљу јесте путем пријаве, која може да се изврши телефонским позивом или доласком у службене просторије. Полицијски службеник који је примио пријаву, би требало благовремено да реагује, односно без одлагања, да би се избегле штетне последице. Први корак јесте разговор са лицем које пријављује насиље, након чега се одлучује о следећем кораку. Од великог је значаја да полицијски службеник овај разговор обави ефикасно, јер од прикупљених података зависи даље поступање. Он мора да испита о каквом се догађају ради, ко га пријављује, да ли има повређених лица, где се одвија догађај, против кога, на који начин и којим средствима, да ли је учинилац и даље присутан, у каквом је стању, да ли има још присутних, да ли су присутна деца и малолетна лица и слично. Значајно је да се још у овој фази пријавилац адекватно посаветује о поступању, како би се обезбедила максимална заштита.

На основу обављеног разговора, полицијски службеник ће имати неки оквир на основу којег ће даље да поступа, све у складу са његовом проценом. Уколико процени да је то потребно, послаће патролу на лице места, како би се испитале све околности и како би се пружила заштита жртви, а у сваком случају да се спречи насиље уколико је испољено. Када изађу на лице места, полицијски службеници врше процену о томе да ли је извршено кривично дело, или се ради о неком другом облику кажњивог понашања. У зависности од затечене ситуације, у овој фази ће предузети низ потребних активности, као што је позивање хитне помоћи, склањање жртве и деце на сигурно место, одузимање оружја и

лишење слободе осумњиченог лица. У овој фази је битно и да се прикупе докази и обаве разговори са свим учесницима, због чега је потребно забележити све корисне податке о овим лицима, али и о самом догађају. Потребно је посебно се сконцентрисати на пружање заштите жртви која је непосредно након испољеног насиља посебно осетљива, па јој је потребна заштита како би се осећала сигурније. Након наведеног поступања, следи сачињавање извештаја са свим релевантним подацима.

Проблем код овог кривичног дела јесте висока тамна бројка, односно његово непријављивање, што доводи до несанкционисања за учињено кривично дело. Жртве се тешко одлучују да пријаве породично насиље, што је и разумљиво, с обзиром на то да често са насилником живе у заједници, везане су за њега бројним породичним приликама и често су у положају зависности и подређености. Како су жене најчешће жртве породичног насиља, као њихови разлози за непријављивање насиља наводе се: 1) економска зависност, 2) родитељство, 3) породица и родбина, 4) страх од осуде и одбацивања; 5) љубав, 6) осећање кривице, 7) физичка и психичка немоћ и исцрпљеност, 8) непознавање права, 9) религијска уверења и друштвени обичаји.¹¹⁹ Није реткост ни да пријава насиља изостане због неповерења у рад полиције и државних органа, посебно уколико су жртве већ пријављивале насиље, па им није пружена адекватна заштита или су биле изложене тзв. секундарној виктимизацији. Највише се очекује да жртва, која се суочава са комплексним недоумицама, пријави насиље, иако сви грађани имају обавезу да исто учине. Међутим, често се држе по страни, јер не желе да се мешају у туђе породичне ситуације, не желе да имају обавезу да сведоче, због чега избегавају подношење пријава и када су сведочили неком облику насиља.

Посебан проблем представља лажно пријављивање које је увек могуће, односно које је увек заступљено у одређеној мери, а пријавилац може да се руководи различитим мотивима, као што је љубомора, финансијска корист, привлачење пажње и слично. Управо због тога што је могућност лажног пријављивања веома учестала и разумљива са аспекта наведених емотивних стања, полицијски службеници би требало да изврше процену да ли је пријава лажна, имајући у виду различите показатеље. На пример, могу да разговором са

¹¹⁹ Савић, М. Микић, Д., Методика откривања и доказивања кривичног дела насиља у породици, Безбедност број 3, Београд: Министарство унутрашњих послова РС, стр. 300

подносиоцем пријаве уоче бројне нелогичности, нетачне податке, изостанак повреда, колико је прошло времена од наводног испољавања насиља од пријаве и слично.

4.1.2. Поступања полиције на месту дешавања насиља према учиниоцу и према жртви

По правилу, полицијски службеници не смеју да игноришу пријаве за насиље, као ни генерално остале пријаве. Међутим, с обзиром на степен ризика, у случају пријава за насиље у породици, нужно је да поступају благовремено и ефикасно, јер од тога зависи заштита жртве. Најважније је пружити заштиту жртви, без обзира на то колико је угрожена. Полицијски службеници ће се организовати у зависности од процењеног степена угрожености жртве. Уколико је жртва женског пола, као што је то чешће случај, потребно је да један полицијски службеник који излази на лице места, буде такође женског пола. Такође, они су дужни да се понашају и да поступају на начин који онемогућава учиниоца да побегне или да пружи отпор, па се у том смислу наводи да не би било пожељно користити било какву сигнализацију приликом изласка на лице места.¹²⁰

Поступање полицијских службеника на лицу места зависи од околности које су тамо затечене. Када стигне на место догађаја, патрола врши идентификацију присутних лица и идентификације насилника и жртву ако су присутни. Наравно у случају да се насиља одвија и по доласку патроле, потребно је спречити даљу примену насиља и успоставити мирно стање. Полицијски службеници ће одузети сваку врсту оруђа или оружја коришћеног за насиље, раздвојиће насилника од жртве и упозориће га да не сме да примењује насиље. Такође, често је потребно позвати хитну помоћ, уколико је неко повређен и збрињавање тих лица у одговарајућу здравствену установу. Неопходна је заштита деца, ако су присутна, при чему је потребна сарадња са Центром за социјални рад.¹²¹

Полицијски службеник би требало да најпре процени како треба да разговара са насилником, како би га смирио и избегао даљу примену насиља. Учиниоца даје исказ о

¹²⁰ Марковић, Ђ. 2019, Рад органа унутрашњих послова у спречавању насиља у породици – мастер рад, Правни факултет, Универзитет у Нишу, Ниш, стр. 20

¹²¹ Спасојевић, А. 2015, Насиље у породици, Мултисекторска сарадња и поступак доказивања, Београд, стр. 96-97

томе шта се десило, уколико је то могуће. Поред тога, потребно је да се, увиђајем лица места, сакупе материјални докази који су кључни за даље поступање. У складу са консултацијама са јавним тужиоцем, када је већ процењено да је кривично дело насиља у породици учињено, учинилац може да се одведе и у одговарајућу здравствену установу да би се проценило његово психичко стање, односно да ли је конзумирао одређене психоактивне супстанце или има одређене психичке болести.

Уколико је то потребно, полицијски службеник може да примени средства принуде, само уколико су испуњени законом прописани услови. Уколико су се стекли законом прописани услови за одређивање притвора, полицијски службеници ће извршити полицијско хапшење, тако што ће довести учиниоца у службене просторије. Да ли ће се том учиниоцу одредити притвор, зависи од одлуке надлежног суда.

Приликом првог поступања полицијских службеника, по пријему пријаве за насиље у породици, посебну пажњу би требало да усмере ка жртви. На првом месту је заштита жртве, којој мора да буде пружена здравствена заштита и безбедност. Ако је потребно, полицијски службеници ће позвати хитну помоћ ради медицинског збрињавања. Уколико је то могуће, односно ако је жртва у стању, полицијски службеници ће са њом да обаве разговор, да би прикупили све релевантне податке и да би се запазило у каквом је стању жртва. Дешава се да жртве негирају насиље, из различитих насиља, у ком случају полицијски службеници обраћају пажњу на друге показатеље, као што је генерално понашање жртве, присутан страх, оправдавање насиља, минимизирање насиља и слично. Наравно, потребно је жртву изоловати од насилника, јер разговор у његовом присуству није пожељан, јер жртва неће моћи да да тачне податке због страха и несигурности. Жртва мора да буде упућена о томе које све податке треба да пружи, везане за све карактеристике испољеног насиља. Тачније, од ње би требало прикупити информације о томе када се насиље први пут испољило, на који начин, колико траје, ког је интензитета и слично. Жртва мора да, кроз овај разговор, стекне поверење у полицијске службенике, а то је могуће само уз примену одговарајуће комуникације. Учешће жртве је од великог значаја како у почетној фази, тако и у каснијем поступку доказивања насиља, због чега је битно да се изгради однос поверења између жртве и полицијских службеника. У пракси се дешава да жртве пријаве насилника, али да се онда предомисле и не желе да се поступак настави, иако се гоњење предузима по службеној дужности. С обзиром да је чест случај да се налазе

у односу зависности са учиниоцем, не желе да он оде у затвор. Поред тога, плаше се да ће спровођење поступка само погоршати стање и њихов међусобни однос. Приступ полицијског службеника је у том случају врло комплексан, јер би требало да жртви предочи њена права и правне последице, без истицања личних ставова и било каквог убеђивања, а да у исто време жртву подстакне да користи своја права и да се заштити од сваког облика насиља. Потребно је жртви предочити да полиција има задатак да је заштити и да то може да очекује у свом моменту од овог органа.

4.1.3. Обезбеђење материјалних доказа

Као и код осталих кривичних дела, и у случају насиља у породици, адекватно прикупљање доказног материјала у првој фази, у којој поступа полиција, је од великог значаја за каснији доказни поступак од кога зависи исход кривичног поступка. Олакшавајућа околност код овог кривичног дела јесте чешћа доступност учиниоца, у односу на нека друга дела. Полицијски службеници опажају најпре постојање телесних трагова на жртви, који могу да буду разноврсни. Утврђују се облик, величина, степен повреда, коришћена средства, интензитет снаге, начин употребе средстава, протекло време од наношења повреда и слично.¹²² Уколико се са жртвом успостави добар однос, наведене релевантне чињенице ће моћи да се утврде из њеног исказа. Поготово од њеног исказа зависи доказивање психичког насиља, које није физички приметно као телесно. Полицијски службеници, у циљу прикупљања доказног материјала, најпре обезбеђују место догађаја, које треба да спречи било какве промене лица места до вршења увиђаја.

Једна од најзначајнијих доказних радњи у кривичном поступку је увиђај, јер се на основу ње непосредно уочавају многе релевантне чињенице које описују како је изршено насиље, према коме, на који начин, у којој мери и слично. Увиђај може најпре да се врши у односу на само место догађаја. На том месту би требало прикупити све доступне трагове о насиљу. Треба имати у виду све локације на којима је, по исказу жртве или на основу неких других показатеља, учинилац предузимао радње, јер није реткост да учиниоци покушају да сакрију трагове. С обзиром на то да је реч о породичном насиљу, углавном је место извршења заједнички дом, а средства могу да буду различити предмети из

¹²² Ђурђевић, З., Коларевић, Д., Ивановић, З., Милојковић, Б., 2012, Криминалистичко профилисање, Београд: Криминалистичко-полицијска академија, стр. 39

домаћинства. На чињеницу извршења кривичног дела могу да укаже изражени неред у кући, трагови крви, распоред ствари и слично. Да би се уочили наведени трагови, полицијски службеници врше преглед простора.

Поред увиђаја лица места, врши се увиђај лица, у овом случају учиниоца и жртве. Закоником о кривичном поступку¹²³, прописано начин на који се врши увиђај лица, којом приликом се са тела могу узети одређени узорци или да се примене одређене медицинске радње од стране стручних лица, при чему је обавезно сачињавање фото-документације констатованих повреда. Увиђајем лица могу да се на телу уоче трагови насиља, као и покушај жртве да се одбрани. Сви ти показатељи и повреде, сведоче о интензитету насиља и о другим битним околностима. Увиђајем тела жртве виде се све повреде и трагови од евентуалног насиља, које она не може да прикрије и ако то жели. Трагови учињеног насиља могу да се нађу и на телу учиниоца, а који настају приликом покушаја жртве да се одбрани, али и приликом вршења насиља. О свим затечених траговима сачињавају се фотографије, са детаљним описима уочених повреда и трагова.

Следећа доказна радња која се предузима у циљу проналажења учиниоца који се крије, трагова или предмета који се могу користити у доказном поступку, јесте претресање стана и других просторија. Ову доказна радња регулисана је одредбама Законика о кривичном поступку, које детаљно уређују начин спровођења радње и услови који морају да се испуне за њено одређење. Претресање може да се одреди на основу наредбе суда и тада се ради о редовном начину претресања и без наредбе суда, које се спроводи изузетно и само под посебним околностима.¹²⁴

Полицијски службеници су законом овлашћени да привремено одузму предмете који могу да се користе као доказ у кривичном поступку.¹²⁵ Реч је о предметима који садрже трагове учињеног кривичног дела, као и предмети којима је дело извршено. О одузетим предметима се издаје потврда, која садржи све појединости везане за одузети предмет, од кога се одузима, и ко је одузима. Када престане потреба за њеним чувањем, одузета ствар ће бити враћена.

¹²³ Законик о кривичном поступку, чл. 152-160

¹²⁴ Видосављевић, Д. 2024, Претресање стана – домаћи правни оквир и усклађеност са праксом Европског суда за људска права, Зборник радова “Усклађивање правног система Србије са стандардима ЕУ“ Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, стр. 429

¹²⁵ Законик о кривичном поступку, члан 147. став 1.

Након прикупљања информација са места извршења дела, полицијски службеник сачињава посебан извештај о поступању. У овај извештај уносе се подаци о учиниоцу, наводи жртве, време и место догађаја, опис простора где се насиље десило, затечени предмети и стања, опис жртве, опис повреда код учиниоца, понашање насилника и жртве, факторе ризика за понављање насиља, податке о другим присутним људима, историју насиља и раније пријава.¹²⁶ Сви ови подаци осликавају догађај на детаљан начин и од великог су значаја за даљи ток поступка. О свим ти подацима се обавештава јавни тужилац.

¹²⁶ Марковић, С. *op. cit.*, стр. 30

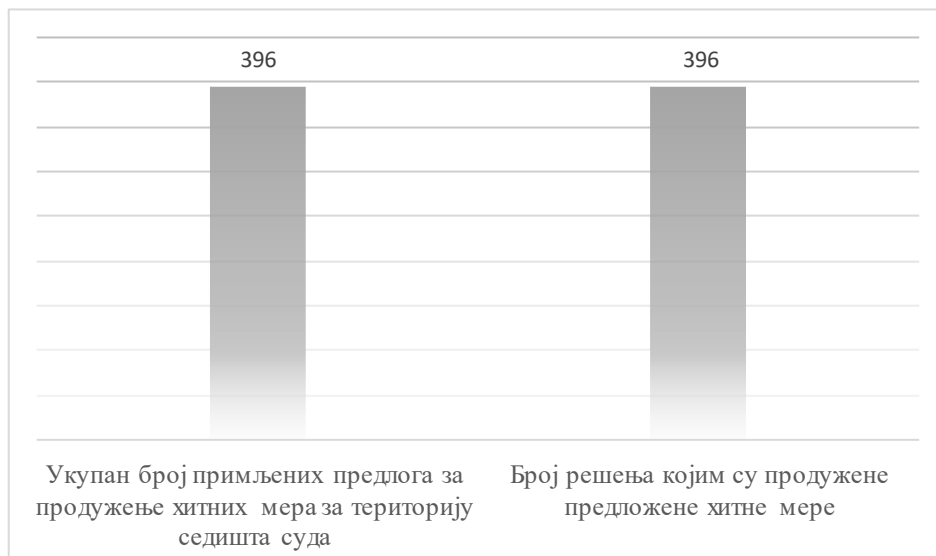
V ПРОДУЖЕНЕ ХИТНЕ МЕРЕ И КРИВИЧНИ ПОСТУПЦИ ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ ЗА ПОДРУЧЈЕ ОСНОВНОГ СУДА У НИШУ У 2024. ГОДИНИ

5.1. Уопштено о истраживању

Од стране Основног суда у Нишу су, на захтев аутора рада, добијени подаци о укупном броју поступака пред овим судом у којима је решавано о предлозима за продужење хитних мера за заштиту од насиља у породици, претходно изречених од стране полицијских службеника, у складу са Законом о спречавању насиља у породици. Добијени подаци односе се на укупан број примљених предлога за продужење хитних мера, на одлуке суда о поднетим предлозима, на пол лица која су применила насиља и на пол жртава насиља. Истраживање се односи на целу 2024. годину, односно на период од 01.01.2024. до 31.12.2024. године и на подручје седишта Основног суда у Нишу.

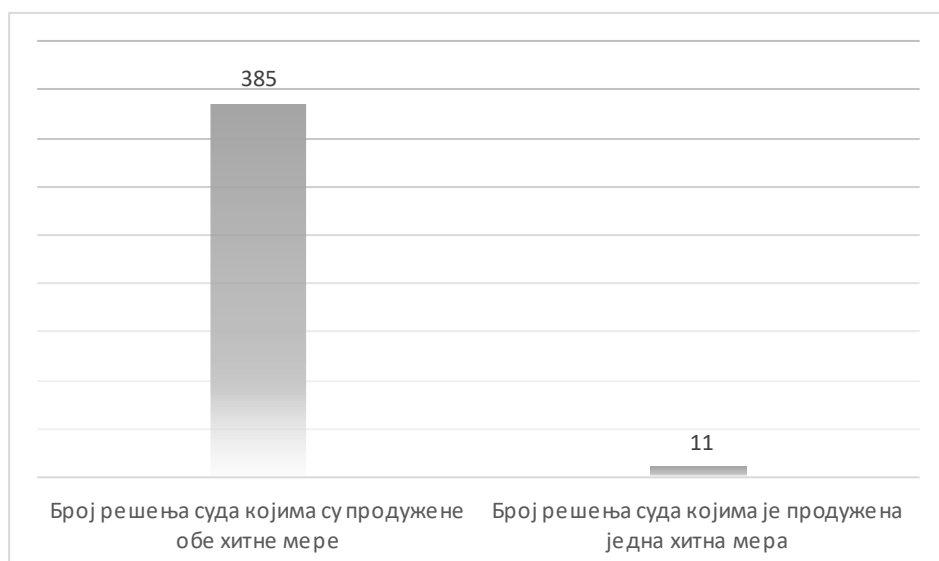
5.2. Резултати и анализа истраживања

Графикон бр. 1. Однос броја примљених предлога за продужење хитних мера и броја решења којима су продужене хитне мере

На основу графика бр. 1, видимо да је суд усвојио све предлоге за продужење хитних мера изречених од стране полиције, односно да је усвојено свих 396 предлога, колико је укупно и поднето у току целе 2024. године. На основу чињенице да је у току целе године суд усвојио све предлоге за продужење хитних мера, указује на значај адекватне процене ризика од стране полицијских службеника. Наиме, претпостављамо да се, с обзиром на овакве резултате, хитне мере у највећем броју случајева продужавају управо на основу процене ризика коју је сачинио полицијски службеник. Наиме, јавни тужилац и суд своју процену заснивају на околностима које је утврдила полиција и које је имала у виду приликом процене ризике, па и не чуди чињеница да се хитне мере углавном продужавају. Због тога полиција, иако је први актер у поступку спречавања насиља у породици, има кључну улогу, јер се процена ризика коју је сачинио полицијски службеник, од стране суда касније само потврди. Полиција процењује ризик имајући у виду различите факторе ризика, од којих посебно обраћа пажњу на то да ли учинилац раније вршио насиље, да ли се против њега води кривични поступак, да ли се жртва плаши од учиниоца и због чега, да ли је учинилац склон порочним активностима, да ли поседује оружје итд.

Графикон бр. 2. Број решења суда којима су продужене обе хитне мере у односу на број решења којима је продужена једна мера

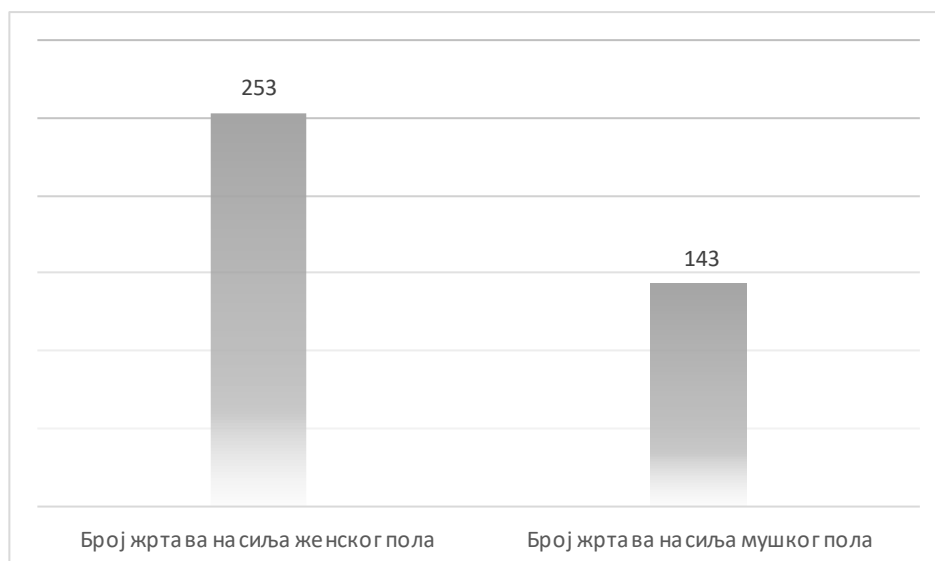
Из графика број 2, видимо да је у највећем броју предмета суд решењем продужио обе хитне мере, док је у току целе 2024 године донео само 11 решења којим је продужио само једну хитну меру. Међутим, битно је да напоменемо да је у наведеном броју случајева продужена једна хитна мера јер је, пре тога, једна и изречена од стране полицијских службеника. Као што је наведено у теоријском делу рада, полицијски службеници могу да изрекну једну или обе мере прописане Законом о спречавању насиља у породици. Реч је о мери привременог удаљења учиниоца из стана и мери привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља у прилази јој. Чињеница да се у највећем броју случајева изричу обе мере, није изненађујућа, с обзиром на то да се изрицањем и једне и друге мере на најпотпунији начин може спречити сваки контакт између насилника и жртве. Уколико је учиниоцу изречена мера привременог удаљења из стана, без мере привремене забране да контактира жртву и прилази јој, то најчешће не пружа довољну заштиту жртви јер ће бити једнако угрожена од стране учиниоца који, без обзира на удаљење из стана и даље може да јој прилази на другим местима и угрожава је телефонским или другим путем. Претпостављамо да се мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву прилази јој изриче самостално једино у ситуацији када учинилац и жртва не живе у истом стану, па нема потребе за изрицањем прве мере.

Графикон бр.3. Број извршиоца насиља с обзиром на пол

Из графикана број 3, видимо да је удео извршиоца насиља мушког пола којима су продужене изречене хитне мере, знатно већи у односу на извршиоце женског пола. Наиме, од укупно 396 извршиоца насиља којима су изречене и продужене хитне мере чак 346 је било мушког пола, док се у 50 случајева радило о извршиоцима женског пола. Овакви резултати нису изненађујући, с обзиром на то да су бројна студије показале да је већина извршиоца насиља мушког пола, иако и жене могу да се нађу у тој улози. Ово се објашњава бројним факторима. Насилници често долазе из друштвених група у којима су патријархалне вредности доминантне, а које оправдавају доминацију мушкараца над женама.¹²⁷ Такође, бројне психолошке особине које погодују испољавању насиља, изразитије су код мушког пола, као што је импулсивност, проблеми са управљањем емоцијама, посебно бесом, склоност насилничком понашању услед бројних криминолошких карактеристика и слично.¹²⁸

Графикон бр. 4. број жртава насиља с обзиром на пол

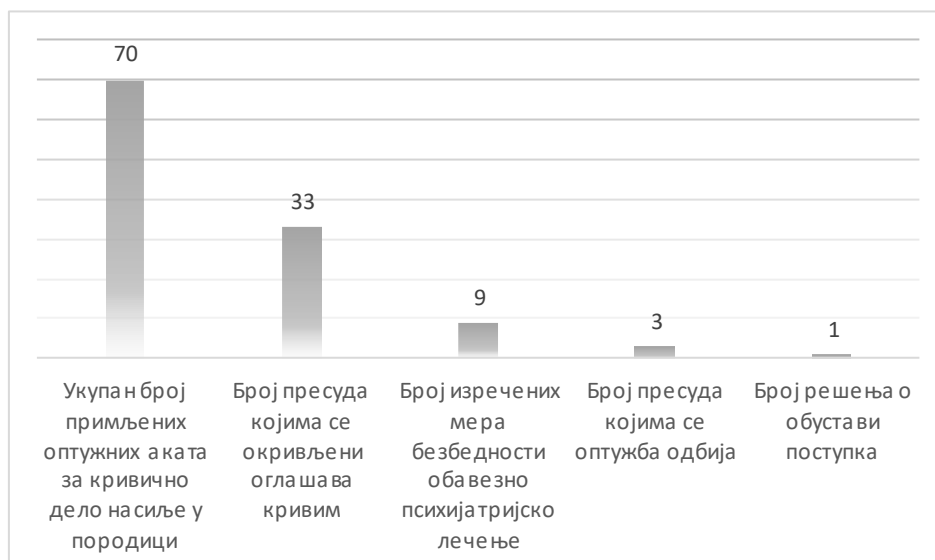

¹²⁷ Ђорђевић, Н. 2024, Психо-социјалне и криминолошке карактеристике извршилаца кривичног дела насиље у породици – мастер рад, Правни факултет, Универзитет у Нишу, стр. 19, наведено према: Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (1979). *Violence Against Wives: A Case Against the Patriarchy*. Free Press

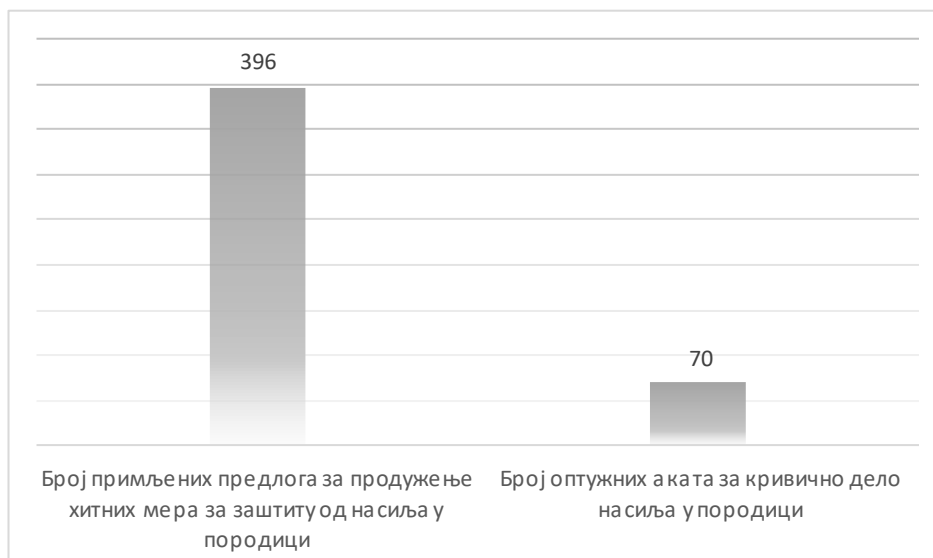
¹²⁸ Ђорђевић, Н. op. cit., стр. 19, наведено према: Dutton, D. G. (2007). *The Abusive Personality: Violence and Control in Intimate Relationships*. Guilford Press

Из графика бр. 4. видимо да су, за разлику од учиниоца, жртве насиља углавном особе женског пола. Ова чињеница такође не изненађује, јер су учиниоци већином мушког пола, а породично насиље се углавном испољава према партнеру. Међутим, није реткост да жртве буду и мушког пола, с обзиром на то да у 396 предмета, било 143 жртве мушког пола, што није занемарљива бројка. Овакви резултати су очекивани јер се насиље врши и према деци мушког пола, као и према старијим особама мушког пола. На основу прикупљених података, запажено је да није реткост да мушкарци врше насиље према особама мушког пола, док је ређе да су жене истовремено и извршиоци и жртве насиља. Ваља напоменути да, иако број жртава насиља мушког пола није занемарљив, насиље над мушкарцима је и даље у сенци традиционалних схватања о насиљу и родним улогама, због чега је насиље над мушкарцима недовољно истражено и често маргинализовано. Оваквом поступању се мора стати на пут, јер Закон о спречавању насиља у породици, као и међународни стандарди, су родно неутрални, односно захтевају једнак третман заштите без обзира на пол жртве.

Графикон бр.5. Покренути кривични поступци за кривично дело насиље у породици, 2024. године и начини њиховог окончања

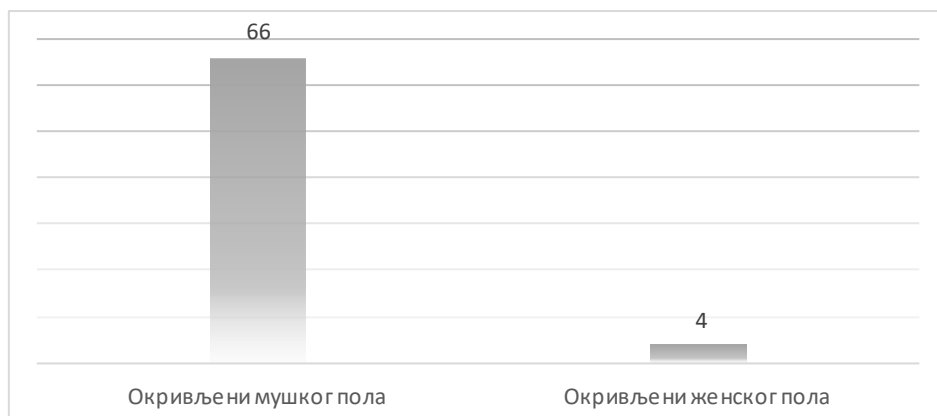

Графикон бр.6. Однос између броја продужених хитних мера и оптужних аката за кривично дело насиље у породици

Графикони бр. 5. и 6 односе се на кривичне поступке за кривично дело насиље у породици који су иницирани оптужним актом у периоду од 01.01.2024. године до 31.12.2024. године, као и однос броја ових поступака у односу на поступке за продужење хитних мера. Видимо да је у овом периоду у Основном суду у Нишу примљено укупно 70 оптужних аката, што је много мање у односу на број примљених предлога за продужење изречених хитних мера, којих је у истом периоду било 396. Ова чињеница је од значаја, јер указује на успешну превенцију, јер је од 396 могућих учиниоца кривичног дела насиља у породици, у 70 случајева дошло до извршења овог кривичног дела. Видимо да је у највећем броју случајева суд већ донео пресуду којом се окривљени оглашава кривим или којом је окривљеном изречена мера безбедности обавезно психијатријско лечење. У мањем броју предмета, донета је пресуда којом се оптужба одбија, а у један поступак је окончан обуставом. Иако је број кривичних поступака за кривично дело насиље у породици, знатно мањи у односу на изречене заштитне хитне мере, овај број свакако није занемарљив, што указује на то да је и даље нужно спроводити политику сузбијања насиља, с обзиром на прихваћен стандард нулте толеранције на насиље. Полиција има значајну улогу у откривању и доказивању овог кривичног дела, о чему смо говорили у посебном делу рада, па је потребно да се рад полиције и у овој области развија и унапређује.

Графикон бр. 7. Окривљени за кривично дело насиље у породици с обзиром на пол

Графикон број 7 приказује околност да је, као и у случају учиниоца насиља којима су изречене хитне мере, већина учиниоца насиља кривичног дела насиља у породици такође су мушкарци, чак у већем броју. Видимо да је у току целе године, кривични поступак за ово кривично дело покренут само у односу на 4 особе женског пола.

ЗАКЉУЧАК

Насиље у породици је један од најгрубљих облика дискриминације и кршења гарантованих основних људских права и слобода. Реч је о проблему читаве друштвене заједнице, а не о приватном породичном проблему. Због тога сви државни органи имају обавезу да учествују у сузбијању свих негативних друштвених појава, међу којима је и насиље у породици, као и да санирају последице пружањем подршке и заштитом жртава. У нашој држави је правна заштита од насиља у породици обезбеђена вишеструко, односно на три нивоа. Најпре, Законом о спречавању насиља у породици, могућем учиниоцу је могуће изрећи хитне мере пре него што се насиље испољи, односно да би се спречило насиље. Осим тога, установљена је и кривичноправна заштита, инкриминацијом кривичног дела насиље у породици и грађанскоправна заштита.

Тешко да можемо да замислимо постојање друштва без насиља, али је нужна континуирана друштвена делатност која се предузима у циљу спречавања насиља. Што се тиче правног оквира, спречавање насиља постиже се применом Закона о спречавању насиља у породицу. Од ефикасности примене овог Закона од стране полицијских службеника, али и тужиоца, судија и других органа и установа, зависи спречавање појаве насиља у породици. Нужно је ефикасно и благовремено деловање свих актера. Законодавац тежи хитној, делотворној и благовременој заштити жртве.

С обзиром на то да је и даље актуелан став да је насиље, поготово насиље над женама, нормална појава у оквиру породичног живота, важно је подизати свест о томе да основна људска права припадају свима, без било какве дискриминације. Поготово државни органи не смеју да занемарују ову појаву и да сматрају да не би требало да се мешају у туђ живот и тако оправдавају насиље. Као што смо видели, постоји обавеза грађана као и државних органа да пријаве насиље, а у сваком случају и жртве би требало да се константно оснажују да пријаве насиље. Грађани морају да имају свест о томе да су дужни да пријаве сваку ситуацију насиља, а надлежни полицијски службеник ће проценити ризик и у складу са тим одлучити да ли ће могућем учиниоцу да изрекне једну или обе прописане мере. Процена ризика одвија се већ од стране лица које пријављује насиље, а након тога ову улогу преузима полицијски службеник, након тога јавни тужилац и судија. Сви државни органи који поступају, завршили су специјализовану обуку за поступање у овој

области. Ова обука мора да се спроводи континуирано и након почетне обуке која је услов за добијање сертификата за примену Закона о спречавању насиља у породици. Потребно је континуирано учење и усавршавање, размена искуства полицијских службеника међусобно и са осталим надлежним државним органима и установама.

Теоријским делом рада, као и спроведеним истраживањем, можемо дефинитивно да потврдимо општу хипотезу, која је постављена у уводном делу рада, да ефикасно поступање припадника унутрашњих послова у великој мери утиче превентивно на насиље у породици. Наиме, као што смо видели, полицијски службеници имају кључну улогу у примени Закона о спречавању насиља у породици, јер их Закон овлашћује да изрекну хитне мере могућем учиниоцу када процене да постоји непосредна опасност од насиља. Надлежни полицијски службеник, на основу прикупљених података и обавештења, врши процену ризика од насиља у породици и на основу тога изриче хитне мере могућем учиниоцу. Као што смо навели, закон прописује могућност изрицања две мере, заједно или појединачно, а то су мера привременог удаљена учиниоца из стана и мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља у прилази јој. Полицијски службеник одлучује на основу сопствене процене ризика која се базира на бројним околностима које су Законом прописане, с тим што листа није ограничена, већ се на оквирни начин прописује о чему је све полицијски службеник дужан да води рачуна.

Видели смо видели да су у току целе 2024. године, од стране Основног суда у Нишу, продужене све хитне мере изречене од стране надлежног полицијског службеника, чиме је потврђена и прва посебна хипотеза да се у највећем броју случајева продужавају хитне мере изречене од стране полицијских службеника. Поставља се питање да ли су полицијски службеници баш у сваком случају адекватно проценили ризик од насиља. Наиме, постоји опасност од паушалног продужења изречених мера без поновне процене ризика и од стране суда, ослањајући се само на процену ризика полицијских службеника. У сваком случају, с обзиром на ове резултате, јасно је од коликог је значаја адекватна процена ризика полицијских службеника, јер је ова процена углавном и дефинитивна. Због тога би требало вршити континуиране обуке надлежних полицијских службеника у циљу стицања социјалних и психолошких знања и вештина које су потребне за што успешнију процену.

С обзиром на то да, на основу резултата истраживања, можемо да закључимо да је било знатно више изречених хитних мера у односу на покренуте кривичне поступке за кривично дело насиље у породици, што значи да је у незанемарљивом броју случајева превенција била успешна. Несумњив је превентиван значаја Закона о спречавању насиља у породици, као и рад полицијских службеника који примењују овај Закон на описан начин, па је јасно да је овај рад неопходан и потребно га је стално усавршавати ради добијања најбољих могућих резултата.

Резултати истраживања који се односе на бројеве и пол учинилаца и жртава насиља у породици потврђују родни карактер насиља у породици, с обзиром на то да је већина учинилаца мушког пола, а већина жртава женског пола. Овај податак такође је значаја за поступање полицијских службеника у циљу спречавања насиља у породици, јер је то битна околност која захтева посебна усавршавања ради адекватног поступања.

Дакле, иако је насиље у породици присутно у свим друштвеним заједницама и утемељено различитим схватањима и начином функционисања заједнице, константна борба против ове појава нужан је предуслов за остваривање основних гарантованих права и слобода. Државна интервенција је нужна у овој области, јер није реч о приватном проблему, с обзиром да насиље угрожава породицу која основну ћелију друштва. Испољавање било ког облика насиља супротно је међународним стандардима и позитивном законодавству, па је потребно стати му на пут и спречити његову појаву. Потребно је ширење свести код људи о томе да је насиље у породици озбиљан проблем, јер насиље константно егзистира у друштву, да је превенција од кључног значаја и да сви могу да допринесу превенцији уколико се не држе пасивно. Пријава насиља је обавезна за све грађане и предуслов је за деловање полицијских службеника којима закон даје широка овлашћења чијом применом је, као што смо видели, могуће спречити насиље у породици и пружити заштиту жртвама. Спречавање насиља у породици зависи од мултидисциплинарног приступа, који захтева континуирану и ефикасну сарадњу између свих државних органа који учествују у законским поступцима прописаним у циљу сузбијања или доказивања насиља у породици. До сада су учињени значајни кораци у овој области, али су уочени и бројни недостаци од чијег отклањања зависи пружање адекватне правне заштите, што је циљ даљег поступања.

КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ајдуковић, Д. (2000), Насиље над женом у обитељи, ДПП, Загреб
2. Антолиш Миливојевић Л. 2012, Поглед у нови казнени закон и његове значајне промене, Полицијска сигурност бр. 2: 184-374
3. Балић, С., Дивановић, Д., Рицијаш, Н. (2001), Насиље и убојство интимних партнера, Криминологија и социјална интеграција, Загреб
4. Бошковић, М. (2007), Криминологија, Правни факултет, Нови Сад
5. Видосављевић, Д. 2024, Претресање стана – домаћи правни оквир и усклађеност са праксом Европског суда за људска права, Зборник радова “Усклађивање правног система Србије са стандардима ЕУ“ Правног факултета Универзитета у Крагујевцу (страница 427-440)
6. Gelles, R. (1996), The Book of David, How Preserving Can Coast Childrens Lives, Basic Books Division of Harper Collins Publishers,
7. Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (1979). Violence Against Wives: A Case Against the Patriarchy. Free Press
8. Dutton, D. G. (2007). The Abusive Personality: Violence and Control in Intimate Relationships. Guilford Press
9. Ђорђевић, Ђ., 2013, Улога казног законодавства у заштити родне равноправности, , Култура полиса, год. IX, Посебно издање 2
10. Ђорђевић, Н. 2024, Психо-социјалне и криминолошке карактеристике извршилаца кривичног дела насиље у породици – мастер рад, Правни факултет, Универзитет у Нишу
11. Ђурђевић, З., Коларевић, Д., Ивановић, З., Милојковић, Б., 2012, Криминалистичко профилисање, Београд: Криминалистичко-полицијска академија
12. Жилић М., Јанковић, Ј. (2016), Насиље. Социјалне теме : Часопис за питања социјалног рада и сродних знаности , 1(3)
13. Игњатовић, Ђ. (2008), Превенција криминалитета као сврха кривичног законодавства, Казнено законодавство и превенција криминалитета, ур. Лепоава Крон. Палић: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, стр. 13-29
14. Игњатовић, Ђ. 2015, Криминологија, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду
15. Јањић, М., Обретковић, М. (1996)., Права детета – право човека, Досије и Удружење правника Србије за социјална права, Београд
16. Кекић, Д., Ђукановић, Д., Стевановић, О., 2012, Имплементација међународно-правних стандарда о употреби полицијских средстава принуде у прописима Републике Србије, Култура полиса, год. IX, Посебно издање 2

17. Коларић, Д., Марковић С., 2022, Анализа примене Закона о спречавању насиља у породици, Анали Правног факултета у Београду, година LXX, бр. 1/2022, стр. 193-230
18. Констадиновић, В. С., Николић, Р. В. (2012), Криминологија, Правни факултет у Нишу, Центар за публикацију
19. Константиновић, С. (2013), Насиље у породици – Кривичноправно регулисање у Србији и пракса Европског суда за људска права у: Слободанка Константиновић Вилић (ур.), Правна клиника за заштиту права жена – норме и пракса, Београд, Аутономни женски центар; Ниш, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију
20. Константиновић, С., Вилић, В., Николић, Р. (2003), Криминологија, Правни факултет Ниш
21. Константиновић, С., Николић, В., Костић, М. (2009), Криминологија, Центар за публикације Правног факултета, Ниш
22. Лазић, Р., Ненадић, С. 2017, Јавно тужилаштво пред изазовима Закона о спречавању насиља у породици, Реформски процеси и поглавље 23 – кривично правни аспекти, ур. Станко Бејатовић. Златибор: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, стр. 491-203
23. Марковић, Ђ. 2019, Рад органа унутрашњих послова у спречавању насиља у породици – мастер рад, Правни факултет, Универзитет у Нишу, Ниш
24. Марковић, С. 2015, Улога полиције у откривању и доказивању насиља у породици – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд
25. Makofane, M. D. M. (2002), Factors compelling women to remain in abusive relationships. Acta Criminologica, 15(1)84-92
26. Милосављевић, М. (1998), Насиље над децом, Факултет политичких наука, Београд
27. Милошевић, С. 2017, Карактеристике насиља у породици и мере сузбијања – мастер рад, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш
28. Милошевић, С. 2017, *Карактеристике насиља у породици и мере сузбијања – мастер рад*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш
29. Николић Р. В., Констадиновић В. С. (2018), Криминологија, Београд
30. Петрушић, Н., Константиновић-Вилић, С., 2010, Породичноправна заштита од насиља у породици у правосудној пракси Србије, Београд
31. Прокеш, О. (2006), Насиље у породици. Гласник Адвокатске коморе Војводине, 78(1-2)
32. Радуловић, Љ. 1999, Криминална политика, Центар за публикације Правног факултета, Београд

33. Ристивојевић, Б., Самарџић, С. 2017, Закон о спречавању насиља у породици – критички осврт из угла кривичног права, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2017
34. Ристовијевић, Б. 2018, Да ли је Закон о спречавању насиља у породици засазао, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, број 52, стр. 137-153
35. Riger, S., Bennet, L., Wasco, S. M., Schewe, P. A., Frohmann, L., Camacho, J. M. & Campell, R. (2002), *Evaluating services for survivors of domestic violence and sexual assault*. London: Sage Publications
36. Савић, М. Микић, Д., Методика откривања и доказивања кривичног дела насиља у породици, *Безбедност* број 3, Београд: Министарство унутрашњих послова РС, стр. 298-312
37. Савић, С., Станковић, М., *Теорија система и ризика*, Академска мисао, Београд, 2012
38. Спасојевић, А. 2015, *Насиље у породици*, Мултисекторска сарадња и поступак доказивања, Београд
39. Станковић, М., 2014, *Насиље у браку и партнерским односима*, Правни факултет Универзитет у Нишу, Ниш
40. Субошић, Д., Стевановић, О., 2018, Имплементација теорије ризика у Закон о спречавању насиља у породици, *Култура полиса*, год. XV (2018), бр. 35
41. Филиппчић, К., 2008, Положај жртава кривичних дела у законодавству Републике Словеније, *Темида*, 3, 47- 59
42. Чворовић, Д., Вари, В., 2023, Кривичноправни аспекти сузбијања насиља у породици с посебним освртом на убиства у партнерским односима – перспектива Србије, *Зборник радова „Право између стварања и тумачења“ Том III, XI Научни скуп поводом Дана Правног факултета, Међународни научни скуп одржан 05. новембра 2022. године на Палама, Источно Сарајево*

Прописи:

- Кривични законик Републике Србије, "Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024
- Закон о спречавању насиља у породици Републике Србије "Сл. гласник РС", бр. 94/2016 и 10/2023 - др. закон
- Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима „Службени лист СФРЈ“, бр. 7/71
- Закон о ратификацији Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима „Сл. лист СФРЈ“, бр. 7/71
- Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена „Сл. лист СФРЈ“ бр. 11/81

- Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, „Службени гласник РС - Међународни уговори“, број 12/2013
- Council of Europe, Recommendation No. R(85) 11 on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure (26 March 1985)
- Council of Europe, Recommendation No. R(87) 21 on Assistance to Victims and the prevention of victimisation (17 September 1987)
- Council of Europe, Recommendation No. R(2006) 8 on Assistance to Crime Victims (14 June 2006)
- Council of Europe Parliamentary Assembly, Resolution 690 (1979) on the Declaration on the Police (8 May 1979)
- Council of Europe, Recommendation Rec (2001)10 of the Committee of Ministers to member states on the European Code of Police Ethics at Article I.1.(19 September 2001)
- Council of European Union, European Union Handbook of best police practices on tackling violence against women, Brussels, 2010
- Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings: 22/03/2001 - 32001F0220, No. 82
- European Parliament, Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA
- Казнени закон Републике Словеније, „Урадни лист РС“, бр. 55/08 и бр. 66/08
- Закон о спречавању насиља у породици Републике Словеније, „Урадни лист РС“, бр. 16/08, 68/16, 54/17, 196/21
- Закон о полицији Републике Словеније, „Урадни лист РС“, бр. 66/09, 22/10, 26/11, 58/11, 40/12, 96/12, 15/13
- Правилнику о укључивању полиције и других органа у откривање и спречавање насиља у породици Републике Словеније, „Урадни лист РС“ бр. 25/2010
- Закон о заштити од насиља у обитељи Републике Хрватске, „Народне новине“, бр. 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24
- Казнени закон Републике Хрватске „Народне новине“, бр. 125/211, 144/212, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24
- Кривични законик Републике Македоније „Службени весник РМ“, бр 55/2013, 82/2013, 28/2014, 14/2014, 27/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 97/17, 248/18
- Породични закон Републике Македоније „Сл. весник РМ бр. 80/1992, бр. 9/1996, бр. 38/2004, бр. 33/2006, бр. 84/2008 и бр. 67/2010, 115/14

- Кривични закон Босне и Херцеговине "Сл. гласник БиХ", бр. 3/2003, 32/2003 - испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 и 47/2023)
- Закон о заштити од насиља у породици федерације Босне и Херцеговине, „Службене новине ФБиХ“, бр. 22/05, 51/06, 20/13
- Породични закон Федерације Босне и Херцеговине, „Службене новине ФБиХ“, бр. 35/05, 41/05, 31/14, 32/19
- Кривични законик Републике Српске ("Сл. гласник РС", бр. 64/2017, 104/2018 - одлука УС, 15/2021, 89/2021, 73/2023, "Сл. гласник БиХ", бр. 9/2024 - одлука УС БиХ, "Сл. гласник РС" 105/2024 - одлука УС, 19/2025, "Сл. гласник БиХ", бр. 14/2025 - одлука УС БиХ и "Сл. гласник РС", бр. 31/2025)
- Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 102/2012, 108/2013, 82/2015 и 84/2019)
- Кривични законик Републике Црне Горе ("Сл. лист РЦГ", бр. 70/2003, 13/2004 - испр. и 47/2006 и "Сл. лист ЦГ", бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - др. закон, 40/2013, 56/2013 - испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - др. закон, 44/2017, 49/2018 и 3/2020)
- Породични закон Црне Горе ("Сл. лист РЦГ", бр. 1/2007 и "Сл. лист ЦГ", бр. 53/2016 и 76/2020)
- Закон о заштити од насиља у породици Црне Горе, „Службени лист РЦГ“, број 46/2010 и 040/11
- Протокол о поступању, превенцији, и заштити од насиља у породици, Процедуре и институционална сарадња у вези с породичним насиљем и насиљем над женама, 2011, Подгорица: Програм за родну равноправност ИПА

Интернет адресе:

- <https://www.stat.gov.rs/media/358199/g20226007.pdf>
- https://ad.rksgov.net/media/Doracak%20dhe%20Udh%C3%ABzues/Broshura_web_serbisht_t_lomrcplzq.pdf
- <https://elle.rs/Aktivizam/a43806/Sta-je-finansijsko-nasilje.html>
- <https://talas.rs/2020/04/24/kad-ekonomija-postane-teren-porodicnog-nasilja-kako-pristupamo-ekonomskom-nasilju-u-porodici/>
- <https://kliping.rs/blog/ekonomsko-nasilje-nad-zenama-nejednake-pokorene-i-kontrolisane/>
- https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprecavanju_nasilja_u_porodici.html,
- <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>
- https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Овај рад посвећен је теоријској и практичној анализи улоге органа унутрашњих послова у превенцији насиља у породици као једног од најштетнијих феномена који егзистира у свим друштвеним заједницама. Као што и сам наслов теме овог мастер рада упућује, суштински део рада односи се на проучавање превентивне улоге наведених органа која им је дата позитивним законодавством. Закон о спречавању насиља у породици представља релативну новину домаћег кривично правног законодавства. Овај Закон прописује поступак за спречавање насиља у породици у коме органи унутрашњих послова имају примарну и кључну улогу, па је примена овог Закона од стране органа унутрашњих послова кључни део овог рада, јер се управо његовом ефикасном применом постиже превенција насиља у породици. Улога органа унутрашњих послова у превенцији насиља у породици остварује се и применом других овлашћења, као што је прикупљање доказа који ће се користити у кривичном поступку који се води за кривично дело насиље у породици. Од прикупљеног доказног материјала зависи ефикасност кривичног поступка па је јасан значај органа унутрашњих послова и у доказивању кривичног дела и учиниоца. Тема је обрађена и са аспекта међународног права и позитивних правних решења држава у региону. За боље разумевање теме овог мастер рада, урађено је и истраживање о остварењу превенције насиља у породици, применом Закона о спречавању насиља у породици, у току 2024. године, на подручју Основног суда у Нишу.

Кључне речи: органи унутрашњих послова, превенција, насиље у породици, Закон о спречавању насиља у породици

SUMMARY AND KEYWORDS

The role of the internal affairs authorities in prevention of domestic violence

This paper is dedicated to the theoretical and practical analysis of the role of the internal affairs authorities in prevention of domestic violence, as one of the most harmful phenomena that exists in all social communities. As the title of the topic of this master's thesis indicates, the essential part of the work refers to the study of the preventive role of the internal affairs authorities, which is given to them by positive legislation. The law on the prevention of domestic violence is a novelty in domestic criminal law. This law prescribes the procedure for preventing domestic violence in which internal affairs authorities have a primary and key role, so this law enforcement is a key part of this paper, considering that through its effective implementation prevention of domestic violence can be achieved. The role of the internal affairs authorities in preventing domestic violence is also exercised through the application of other powers, such as collecting evidence to be used in criminal proceedings for domestic violence. The effectiveness of criminal proceedings depends on the evidence collected, so the importance of law enforcement agencies in proving the crime and the perpetrator is clear. The topic was also addressed from the perspective of international law and positive legal solutions of countries in the region. For a better understanding of the topic of this master's thesis, research was also conducted on the achieved prevention of domestic violence, through the implementation of the Law on the Prevention of Domestic Violence, during 2024, in the area of the Basic Court in Niš.

Key words: internal affairs authorities, prevention, domestic violence, the law of the domestic violence

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Маја Вацић рођена 22.09.1993. године у Нишу. Након завршене основне школе уписала је средњу Правно - пословну школу у Нишу, смер - правни техничар , коју је завршила одличним успехом. Потом је уписала основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, наставак студија завршила је на Правном факултету за привреду и правосуђе у Новом Саду, где је дипломирала и стиче звање - дипломирани правник.

Након завршетка основних студија, обавила је приправнички стаж у адвокатској канцеларији у Нишу. Током свог рада у канцеларији имала је прилику да се практично упозна са вођењем судских поступака , израдом поднесака , припремом правних мишљења и непосредном комуникацијом са странкама.

Мастер академске студије уписује школске 2023/2024 године на Правном факултету у Нишу, смер унутрашњих послова. У том периоду била је ангажована у Центру за социјални рад „Свети Сава“ у Нишу, где је имала прилику да се упозна са начином рада установе и процедурама у области социјалне заштите.

Служи се енглеким и шпанским језиком.